

VYSOKÁ ŠKOLA OBCHODNÍ A HOTELOVÁ

HISTORICKÝ VÝVOJ LÁZEŇSTVÍ A JEHO VÝVOJ V
SOUČASNOSTI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Jiří BODLÁK

VYSOKÁ ŠKOLA OBCHODNÍ A HOTELOVÁ

Katedra hotelnictví a cestovního ruchu

Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Jiří Bodlák

Osobní číslo: 14018020

Studijní program: Gastronomie, hotelnictví a turismus (B6503)

Studijní obor: Management hotelnictví a cestovního ruchu (6501R027)

TÉMA PRÁCE: HISTORICKÝ VÝVOJ LÁZEŇSTVÍ A JEHO VÝVOJ V SOUČASNOSTI

TÉMA PRÁCE V AJ: HISTORICAL DEVELOPMENT OF SPA AND ITS DEVELOPMENT AT PRESENT

Cíl stanovený pro vypracování BP

1. Teoretická část BP:
 - charakteristika lázeňského cestovního ruchu, historický exkurz vývoje lázeňství, identifikování lázeňských subjektů
2. Praktická část BP:
 - Analytická část:
 - poukázat na vývoj lázeňského cestovního ruchu v současnosti analýzou vybraných lázeňských subjektů
 - Návrhová část:
 - koncipováním konkrétních návrhů zhodnotit možný rozvoj, vývoj lázeňství v budoucnu

Při zpracování BP vycházejte z pomůcky vydané VŠOH Brno.

Rozsah bakalářské práce bez příloh: 2 AA

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná i elektronická

Seznam doporučené literatury:

[1] ELIAŠOVÁ, D. a kol. 2003. *Kúpeľníctvo*. Bratislava : Ekonóm, 2003. s. 9. ISBN 80-225-1687-2.

[2] DĚDINA, J. 2004. *Management, organizování a ekonomika lázeňství – vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: VŠ CRHL, 2012. s. 10. ISBN 80-86592-01-4.

[3] ELIAŠOVÁ, D. 2007. *Kúpeľníctvo, Ochrana prírodných liečebných kúpeľov*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. s. 9-12. ISBN 978-80-225-2452-0.

Další literatura dle doporučení vedoucí/ho bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Katarína Mrkvová, PhD.

Katedra hotelnictví a cestovního ruchu

Datum zadání bakalářské práce: 2. května 2017

Termín odevzdání bakalářské práce: 13. dubna 2018

V Brně dne: 2. května 2017

Ing. Marek Záboj, Ph.D.

vedoucí katedry

VYSOKÁ ŠKOLA
OBCHODNÍ A HOTELOVÁ s.r.o.
Bosonožská 9, 625 00 Brno

Ing. Zdeněk Málek, Ph.D.

prorektor pro vzdělávací činnost

Jméno a příjmení autora: Jiří Bodlák
Název bakalářské práce: Historický vývoj lázeňství a jeho vývoj v současnosti
Název bakalářské práce v AJ: Historical development of spa and its development at present
Studijní obor: Management hotelnictví a cestovního ruchu
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Katarína Mrkvová, PhD.
Rok obhajoby: 2018

Anotace:

Jedním z cílů této práce je poskytnout základní informace o vývoji lázeňství a hydroterapie v historii, od úplných začátků užívání vody k léčivým účelům v pravěku, přes starověk, středověk, novověk až do moderní historie a současnosti, včetně charakteristiky lázeňského cestovního ruchu jako takového. Dalším cílem je analýza lázeňských subjektů provedená analýzou SWOT, včetně analyzování lázeňských trendů v daných lázeňských subjektech, z nichž budou vyhotoveny teoretické návrhy na zlepšení stávající situace.

Klíčová slova:

Lázeňství, hydroterapie, wellness, analýza SWOT

Annotation:

One of the aims of this work is to provide basic information on the development of spa and hydrotherapy in history, from the very beginning of the use of water to therapeutic purposes in prehistoric times, through ancient ages, the middle ages, modern history, to modern times and present, including the characteristics of spa tourism as such. Another objective is the analysis of spa subjects by the SWOT analysis, including the analysis of spa trends in given spa subjects, from which the theoretical proposals will be developed to improve the current situation.

Keywords:

Spa therapy, hydrotherapy, wellness, SWOT analysis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Historický vývoj lázeňství a jeho vývoj v současnosti vypracoval samostatně pod vedením Ing. Kataríny Mrkové, PhD. a uvedl v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s aktuálně platnými právními předpisy a vnitřními předpisy Vysoké školy obchodní a hotelové.

V Brně dne

vlastnoruční podpis autora

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkoval vedoucí bakalářské práce, paní Ing. Kataríně Mrkvové, PhD. za cenné informace a rady, které významně dopomohly ke vzniku bakalářské práce. Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině, přátelům za plnou podporu a pochopení po celou dobu vzniku této práce.

V Brně dne 11. 4. 2018

vlastnoruční podpis autora

Obsah

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA LÁZEŇSKÉHO CESTOVNÍHO RUCHU.....	12
2 HISTORICKÝ EXKURZ VÝVOJE LÁZEŇSTVÍ.....	13
2.1 Nejstarší využívání horkých pramenů člověkem v pravěku	13
2.1.1 Období do neolitu, starší doba kamenná	13
2.2 Lázeňství ve starověku	14
2.2.1 <i>Hydroterapie</i> během doby bronzové a starší době železné	14
2.2.2 Lázeňství a léčba vodou ve starověkém Řecku	14
2.2.3 Lázeňství a léčba vodou ve starověkém Římě.....	15
2.3 Lázeňství ve středověku	17
2.3.1 Lázeňství na Blízkém východě	17
2.3.2 Lázeňství ve středověké Evropě.....	19
2.4 Lázeňství v novověku do druhé poloviny 19. století	20
2.5 Zlatý věk lázeňství od druhé poloviny 19. století do začátku 1. světové války.....	23
2.6 Lázeňství ve 20. století.....	25
2.6.1 Lázně během první světové války	25
2.6.2 Lázeňství v meziválečném období	25
2.6.3 Lázeňství během druhé světové války	27
2.6.3 Lázeňství od konce druhé světové války do začátku 21. století	27
2.7 Současná podoba lázeňství.....	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
3 METODIKA.....	31
4 ANALÝZA VYBRANÝCH LÁZEŇSKÝCH SUBJEKTŮ	31
4.1 Analýza lázní Karlova Studánka	31
4.1.2 Historie Karlovy Studánky.....	31
4.1.2 Balíčky služeb	32
4.1.3 Prameny Karlovy Studánky.....	35
4.1.4 SWOT analýza Karlovy Studánky	35
4.1.5 Novodobé trendy lázní Karlova Studánka	36
4.2 Analýza Lázní Bohdaneč.....	36
4.2.1 Historie Lázní Bohdaneč	37

4.2.2 Balíčky služeb	37
4.2.3 Prameny Lázní Bohdaneč	40
4.2.4 SWOT analýza Lázní Bohdaneč	40
4.2.5 Novodobé trendy Lázní Bohdaneč	41
5 NÁVRHOVÁ ČÁST.....	42
5.1 Návrhy pro lázně Karlova Studánka	42
5.2 Návrhy pro Lázně Bohdaneč	43
ZÁVĚR	45
POUŽITÉ ZDROJE	46

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá lázeňstvím, jeho současnou podobou, jeho proměnami v historii a jeho vlivem na cestovní ruch. Rovněž analyzuje lázeňské subjekty v Karlově Studánce a v Lázních Bohdaneč a poukazuje na provozované lázeňské trendy v těchto subjektech.

Lázeňství je s cestovním ruchem spojeno už od dob výstavby prvních lázeňských budov v antickém Řecku, nicméně cestování za vzdálenými lázněmi se stalo dostupným širším masám obyvatel až v pozdní části novověku s příchodem železnic a s tím spojeným cestováním vlakem. Již ve starověké Římské říši lázeňství ztratilo svůj dosavadní léčebný a náboženský význam a lidé lázně navštěvovali převážně za společenskými účely. Společenský účel lázní se s pádem Západořímské říše na jistý čas ztratil, nicméně se vrátil zpět ve zlatém věku evropského lázeňství, který trval od 2. poloviny 19. století do začátku 1. světové války v roce 1914. Společenský účel byl v moderní době opět nahrazen účelem léčebným a relaxačním, kdy lidé díky objevům ve vědě a medicíně mohou navštěvovat lázně, ve kterých se léčí přesně ty nemoci a problémy, které klient potřebuje vyléčit. Rovněž díky letecké a silniční dopravě se lidé mohou dopravovat do lázní až na druhý konec světa.

V teoretické části bakalářské práce je popisován historický vývoj lázeňství a hydroterapie, včetně náhledu do současné podoby lázeňství a kterak je spojeno lázeňství s cestovním ruchem.

V praktické části bakalářské práce jsou analyzovány dva lázeňské subjekty v obcích Karlova Studánka a Lázně Bohdaneč. Je popsána jejich historie, balíčky služeb poskytované v subjektech, SWOT analýza a také zda – li, a kolik lázeňských trendů je v těchto subjektech praktikováno. V návrhové části jsou vytvořeny návrhy pro zlepšení situace těchto dvou lázeňských subjektů pomocí SWOT analýzy a analýzy lázeňských trendů.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat lázeňský cestovní ruch, popsat vývoj lázeňství v historii a současnosti a analyzovat lázeňské subjekty a navrhnout řešení pro další vývoj a vyřešení problémů daných lázeňských subjektů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA LÁZEŇSKÉHO CESTOVNÍHO RUCHU

Slovo lázeňství má svůj základ v pojmu lázeň ve významu koupel [1]. Nejpodstatnějším rysem lázeňství je léčba fyzické i psychické stránky člověka za použití léčivých přírodních zdrojů (vody, klimatu, plynů apod.). Léčba spojená se změnou reaktivity a regulace organismu přichází se soustavou fyzických a psychických podnětů. Aby tyto účinky dosáhly požadovaného cíle léčby je zapotřebí minimálně tři až čtyř týdnů pobytu v lázeňské oblasti. Nejdůležitější léčebné metody spojeny s lázeňstvím jsou: *balneoterapie*, využívající přírodní léčebné zdroje, *fyzioterapie*, zabývající se léčbou pohyblivých částí těla jako jsou klouby, vazy a svaly, *fyzikální terapie*, která využívá k léčbě elektrické proudy a účinky tepla a chladu, *klimatoterapie*, využívající klimatického prostředí. S lázeňstvím v moderní době je úzce spjatý i pojem *wellness*, což je soubor aktivit, které vedou k pocitu uspokojení a pohody, který je vytvářen příjemnými impulsy. Mezi tyto impulsy patří pohyb, příjemná hudba, uklidnění, relaxace atd.

Lázeňský cestovní ruch je již dlouhodobě se rozvíjející typ cestovního ruchu, neboť již od starověku lidé cíleně cestovali k termálním pramenům léčit své neduhy. U těchto pramenů později vznikaly první lázně. Lázeňský cestovní ruch spadá pod zdravotní cestovní ruch, neboť lidé navštěvují lázně za účelem léčby, nebo relaxace. Léčba probíhá za kombinace diety, cvičení, dodržování správné životosprávy během pobytu v lázních, které se obvykle nalézají poblíž přírodních léčivých zdrojů, které zahrnují zdravé klima, léčivé prameny atd.

Českou republiku za účely lázeňského cestovního ruchu navštívilo v roce 2012 2,7% z celkových 22 660 000 zahraničních návštěvníků, kteří zde průměrně stráví 11, 7 dní a utratí průměrně 122 USD. Nejvíce návštěvníků za účelem lázeňského cestovního ruchu navštívilo ČR z Německa (57,2%), z Ruska (11%), z Rakouska (3,5%) a ze Slovenska (3,3%).

„Zóna lázeňského cestovního ruchu“ zahrnuje lázeňská města a místa s poskytováním lázeňské péče (jde o širší okruh ubytovacího zařízení, než jsou lázeňská zařízení. Tyto zóny jsou zhruba třikrát větší než samotná lázeňská zařízení [2].

Díky své poloze a architektonické jedinečnosti jsou v České republice lázeňská místa cílem kulturních a společenských akcí, jako je Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, nebo Chopinův festival v Mariánských lázních. Tyto akce mají celoroční charakter, což zvyšuje návštěvnost mimo lázeňskou sezónu [1].

2 HISTORICKÝ EXKURZ VÝVOJE LÁZEŇSTVÍ

V této části se práce zabývá historickým exkurzem lázeňství, který zahrnuje úplně první využívání léčebných pramenů k různým účelům, ať už náboženským nebo zdravotním. Následně se práce zabývá lázeňstvím ve starověku, středověku, novověku a konče moderní dobou a současností.

2.1 Nejstarší využívání horkých pramenů člověkem v pravěku

V pravěku, který pokrýval dobu od 3 milionů let př. n. l. až do zavedení písma na Blízkém východě ve 4. tisíciletí př. n. l. nebyla *hydroterapie* a vědomosti o léčbě na takové úrovni jako v pozdějším starověku. Až do neolitické revoluce žili lidé lovem a sběrem a nežili usídleným způsobem života, proto neměli ani potřebu stavět stavby určené k *hydroterapii*.

Po neolitické revoluci v 10. tisíciletí př. n. l., kdy se lidé začali usidlovat a živit zemědělstvím, se objevují první známky o uctívání pramenů a také o prvním přímém využívání léčebných pramenů k *hydroterapii* [3].

2.1.1 Období do neolitu, starší doba kamenná

Jelikož se do neolitické revoluce živilí pravěcí lidé lovem a sběrem, byli nuceni sledovat migrování stád velkých zvířat, která se v zimním období stahovala k nezamrzajícím termálním pramenům. V blízkosti těchto pramenů stavěli lovci přechodná lovecká stanoviště a přibližně kolem doby roku 100 000 př. n. l., v oblasti obce Gánovce, jsou zaznamenány výlitek lebky a jiné kosti neandrtálce. Tyto kosti byly nalezeny společně s výlitky kostí zvířat v travertinové kupě, vzniklé usazováním minerálů z termálního zřídla. V době středního paleolitu, byly nalezeny sídliště v Bojnicích a v Dunajovicích, během mladopaleolitického období byly nalezeny sídliště v dnešním Slovensku nedaleko Piešťan, ale i v jiných částech Evropy, například v dnešním Maďarsku u Budapešti, či v Anglii ve městě Bath. Ovšem z archeologických nálezů nelze říct, jestli tehdejší lidé využívali prameny k léčebným účelům [3].

2.1.2 Období neolitu, mladší doba kamenná

Během neolitu lidé začali žít usedlým způsobem života, lovecká stanoviště z paleolitu nahradila zemědělská stavení, která byla opět stavěna v blízkosti vod. Lidé díky usedlému způsobu života přišli na léčebné účinky pramenů, které nejspíš využívali tehdejší léčitelé.

Rozšířilo se kultovní uctívání pramenů, což dokazují archeologické nálezy obětin, nejčastěji v podobě šperků, sošek, střeptů nebo mincí. Archeologické nálezy obětin v pramenech pocházejí z mnoha částí Evropy, ať už z Burgundska, Badenu u Vídně nebo i ze Slezska. Kultovní uctívání některých pramenů mohlo souviset s jejich domnělou, nebo

skutečnou léčivostí, ale obětiny nejsou samy o sobě důkazem léčebného využívání [3]. Obětiny totiž mohly znamenat jak poděkování za léčbu, nebo i jako vyjádření úcty posvátnému prameni. První archeologicky potvrzené užívání léčivých pramenů k léčbě je takzvané *jímání pramenů*. Tak o pití studené železnaté kyselky Mauritiova pramene ve Svaté Mořici v horním Engadinu ve Švýcarsku v době před třemi tisíci lety svědčí nálezy starých roubení a podchycení [4].

2.2 Lázeňství ve starověku

Hydroterapie a vědomosti o léčení se ve starověku, který trval od začátku používání písma na Blízkém východě ve 4. tisíciletí př. n. l. až do pádu západořímské říše v roce 476 n. l., rozšiřovaly společně s rozmachem civilizací na Blízkém východě a v Egyptě. V těchto zemích zařízení spojená s vodou sloužila především k hygieně a k léčbě a voda byla stále prvkem spojeným s božstvy. V počátcích starověku už byly stavěny budovy lázní a bazény, jako například v Indii, ale největší rozmach lázeňství byl spojen až s řeckou a později s římskou civilizací. Řekové a Římané masově stavěli budovy lázní a bazény a s tím, jak se římská říše a její vliv rozšířil do skoro celé Evropy, severní Afriky a na Blízký východ, tak společně s tím se rozšířila i kultura lázeňství, která už nesloužila jen k hygienickým a léčebným účelům, ale i například k účelům relaxačním a společenským.

2.2.1 *Hydroterapie* během doby bronzové a starší době železné

Všechny významné civilizace starověku vznikaly v blízkosti zdrojů vody (Egypt - Nil, Mezopotámie – Eufrat a Tigris, Řecko – Egejské moře atd.). Voda se týkala mytologie těchto civilizací, byla spojována s božstvy a byla už spojována s hygienou, která byla významnou složkou života v těchto oblastech s horkým podnebím, např. starověcí Židé nesměli do chrámu před tím, aniž by se ponořili do vody a v Mezopotámii byli lékaři nazýváni *a – zu*, což znamená znalec vody. Časem však získaly některé tyto úkony jen symbolický ráz a ztratily svůj hygienický význam [4].

Nejdokonalejší metody při léčbě měli egyptští kněží, kteří mohli využívat své znalosti lidského těla získané studiem těl při mumifikaci. Egypťané také využívali při léčbě mořského bahna a olejů a zhruba okolo roku 2 000 př. n. l. objevili léčebné účinky horkých lázní. Jednou z prvních známých uměle vybudovaných horkých lázní nechal vybudovat Faortés, král Médie v roce 600 př. n. l. Jednalo se o pouhou díru v zemi, do které byla přiváděna voda, která byla zahřívána žhavými kameny [5].

2.2.2 Lázeňství a léčba vodou ve starověkém Řecku

Začátky používání vody k léčivým účelům ve starověkém Řecku se týká řeckého filozofa Thaléta z Milétu (640 – 546 př. n. l.). Po něm pojmenovaná terapie *Thalassoterapie* využívá k léčbě nejen mořskou vodu, ale i mořské řasy, bahno, písek a mořské klima nasycené solí a dostatečnou vlhkostí okolního vzduchu. Metody *Thalassoterapie* se používají dodnes a některá léčebná centra se na metody léčby mořskou vodou soustředí dodnes. Pýthagorás (570 – 510 př. n. l.) doporučoval polévání studenou vodou svým žákům, k posílení

těla i ducha, tento zvyk převzal nejspíše z Egypta. Nejslavnější antický lékař Hippokratés (460 – 377 př. n. l.) používal k léčbě polévání i otírání studenou vodou, nebyl zastáncem náhlé změny teplot. Stanovil také dobu kdy provádět koupel ve vztahu k jídlu a dobu odpočívání po léčebných procedurách. Léčba vodou se používala při léčbě kloubů, žloutenky nebo ochrnutí. Zábaly studenou vodou se používaly při léčbě zlomených končetin.

Řekové byli rovněž obeznámeni s léčivými účinky termálních pramenů. První kdo se léčivými účinky zabýval, byl Hérodotos, který stanovil přesné metody *balneoterapeutických* postupů [6].

Řecký lékař Hippokrates analyzoval chemické složení pramenů a také popisoval postup léčby různých nemocí při využívání pramenů. Od 5. století př. n. l. Řekové využívali sirné prameny pro léčbu kožních a kloubních onemocnění také v blízkosti pramenů stavěli lázně [4].

Řekové stavěli gymnázia, místa kde se lidem dostávalo vzdělání i možnost fyzického tréninku na hřišti, nebo na běžecké dráze. Po fyzické aktivitě bylo možno se osprchovat a také jak měli Řekové v oblibě, natřít své tělo olivovým olejem pro jemnější pleť. Nicméně, nejednalo se o veřejné lázně, koupele sloužily pouze atletům a návštěvníkům sportovišť. Později v gymnáziích vznikaly i kryté lázně, nicméně přesné datum vzniku těchto prvních krytých lázní nelze přesně určit.

Veřejné lázně vznikaly ve svatyních a v urbanizovaných centrech. První veřejné lázně byly stavěny v 6. století př. n. l., lázně zahrnovaly různé druhy bazénů, sprchy, ploché mísy na umývání chodidel a také někdy i parní lázně. Řekové se nejprve vykoukali ve studené a poté v horké vodě, na rozdíl od Římanů, kteří využívali přesně opačný postup – nejprve horká voda a poté studená. Po vodní koupeli se Řekové natírali olejem. Lázně byly jednoduché stavby stavěné z nepálených cihel, s menším podílem pálených cihel, vápence a štuky. Konstrukce byla jednoduchá, pravoúhlá nebo nepravidelně tvarovaná, stavěna okolo jedné nebo více kruhových komor. Byly stavěny bez posloupnosti využívání prostoru, komplexní půdorys lázní, založený na počátcích střídání teploty, představuje vynález a vývoj, který patří do římského období. Od 2. století př. n. l. užívali Řekové podpodlahové vytápění – *hypokaustum* [6].

2.2.3 Lázeňství a léčba vodou ve starověkém Římě

Veřejné lázně (*thermy*) po řeckém a etruském vzoru byly stavěny již od dob republiky, přibližně od konce 3. století př. n. l., nicméně největšího rozmachu se římské lázeňství dočkalo až od dob císařství. Byly stavěny jak lázně soukromé, tak lázně veřejné, které hradil stát nebo dary. Ve většině případů skoro každý římský císař nechal postavit nové lázně, aby získal popularitu mezi nižšími vrstvami populace, neboť vstup byl zdarma, nebo jen za malý poplatek. Římské lázně nebyly využívány jen civilisty, ale sloužily i jako mísa, kde se léčili zranění vojáci a jako terapeutická místa zdravých vojáků.

Římané nazývali lázeňské oblasti nejčastěji *Aquae* (vody), méně často *Balneum* (lázeň) nebo *Vicus* (okrsek vod). Římské lázně byly běžnou součástí života Římanů, život bez

nich by byl pro Římany nepředstavitelný, neboť nesloužily pouze ke koupelím nebo léčbě, ale sloužily i jako sportoviště, nebo místo setkávání a vzdělávání. Vedle vlastních lázeňských prostorů tam byly čítárny, tělocvičny, masérny a někdy i divadelní sál [7].

Lázně byly tak rozšířené, že se odhaduje, že jen v samotném městě Římě bylo na začátku 4. století n. l. 800 soukromých lázní a 11 velkých, veřejných. Římané samozřejmě lázně rozšiřovali společně s rozšiřováním svého impéria, a proto můžeme najít římské lázně i ve Francii, severní Africe, přední Asii a dokonce i v Anglii. Mnoho dnešních lázeňských míst se proto může chlubit tradicemi téměř dvou tisíciletí, o čemž svědčí vykopávky a archeologické zbytky někdejších lázeňských zařízení, které i u dnešního návštěvníka vzbuzují respekt.

Jelikož lázně byly nejčastěji navštěvovány odpoledne a večer, snažili se je Římané stavět na teplých místech, na které sluneční světlo dopadalo z jihu a jihozápadu. Lázně byly stavěny z cihel, ale obložení bazénů a stěn bylo z mramoru nebo žuly. Lázně byly zdobeny mozaikami, často s nějakým výjevem z mytologie, nebo ze sportu. Mozaiky byly často i s erotickým kontextem, takové se například dochovaly v Pompejích. Lázně byly rozdělené pro muže a pro ženy, neboť společné koupání obou pohlaví nebylo povoleno a proto museli navštěvovat buď oddělené prostory, nebo museli lázně navštěvovat v jiný čas. Na dodržování těchto pravidel dohlíželi placení dozorcí. Kromě těchto dozorců pracovalo v lázních i další pracovníci, jako lázeňští, sprchovači, maséři, topiči a také *alipté* a *iatralipté*, kteří byli vzděláni v oblasti lékařství. Celkový provoz lázní obstarávali *aedilové* a *cenzoři*. Neexistovalo zde sociální dělení a i někteří císařové jako byl Commodus nebo Hadrianus navštěvovali lázně proto, aby si získali oblibu mezi lidmi. Lázně byly rozděleny na části – *apodyterium*: šatna nebo čekárna, kde se nalézal výklenek, za kterým se svlékalo, uložené věci byly otroky hlídány v tzv. *spolatoriu*, *frigidarium* s bazénem s chladnou vodou, *tepidarium* s vlažnou koupelí, masážími a s teplým prostředím vytápěným *hypokaustem* kvůli pocení, které bylo hlavní částí lázní, kde se dalo diskutovat a relaxovat na matracích, nejteplejší *caldarium* s horkou lázní, kde teplota dosahovala až 55 stupňů Celsia, po koupeli v *caldariu* se nechávali hosté lázní natřít otroky olivovým olejem, jenž byl následně z těla setřen dřevěnou stěrkou nazývanou *strigilus*, *sudatorium* s potní lázní různých teplot, *piscina* s koupacím bazénem, *labrum*: mělký bazén jež sloužil k mytí a oplachování a konečně také *palaestra*, což byla hřiště. Proces koupele v lázních končil opět ve *frigidariu* se studenou koupelí a masáží vonnými mastmi a následným posezením s ostatními v šatně, kde se pro tento účel nalézaly výklenky ve stěnách. Tento postup navrhoval návod, ale bylo možné projít lázněmi i dle vlastního uvážení. Největší lázně byly Diocletianovy lázně, jež zabíraly plochu 140 000 metrů čtverečních a ve kterých se mohlo koupat více než tisíc lidí najednou.

S pádem Západořímské říše byla kultura lázeňství na západě na dlouhou dobu zapomenuta, budovy lázní byly rozebrány na stavební materiál a železné nebo bronzové skoby držící pohromadě bloky kamene byly rozkradeny [4].

Nicméně římské lázně a kultura lázeňství přežily pád Říma a ve Východořímské říši se udržely do doby, než území Východořímské říše neovládli muslimové, kteří kulturu lázeňství

mírně pozměnili, ale v základní podobě se využívá dodnes. Avšak i v Konstantinopoli potkal slavné Zeuxippovy lázně podobný osud, které postihl mnohé lázně v Západořímské říši. Zeuxippovy lázně byly postaveny císařem Septimiem Severem ve 2. nebo 3. století n. l. a bohatě vyzdobeny mozaikami a zhruba osmdesáti sochami císařem Konstantinem Velikým ve 4. století n. l. Za vlády císaře Justiniána v 6. století n. l. byly zničeny rozrušeným davem během povstání Níká. Byly sice Justiniánem později obnoveny, ale už bez svých slavných mozaik a soch a do poslední zprávy o jejich používání z roku 713 chátraly [8].

2.3 Lázeňství ve středověku

Kultura lázeňství ve středověku, který trval od pádu Západořímské říše roku 476 n. l., do objevení Ameriky roku 1492 n. l., zaznamenala oproti starověku úpadek, lázeňství se v trochu pozměněné podobě udrželo jen na Blízkém východě a na územích Východořímské říše. Blízký východ naopak oproti Evropě zaznamenal rozvoj lázeňství, neboť perský zoroastrismus, který se nestavěl přátelsky k *hydroterapii*, nahradil islám, který lázeňství podporoval.

V Evropě byly římské lázně rozebrány na stavební materiál, používaný na stavbu domů a kostelů, společně s lázeňstvím upadla i celková hygiena a léčitelství. Rozvoj lázeňství a hygieny se do Evropy pomalu začal vracet zpět po křížových výpravách, znovu se začaly budovat lázně, nicméně už se nejednalo o tak okázalé budovy, známé z římských dob.

2.3.1 Lázeňství na Blízkém východě

Od 7. století n. l. vytlačil islám z Blízkého východu jak křesťanství, tak zoroastrismus, přičemž v bývalých římských oblastech přetrvávala kultura římských lázní a v Persii se díky islámu stalo koupání nedílnou součástí života a umývání těla se stalo požadavkem náboženského života. Důvodem navštěvování lázní nebyly jen náboženské důvody, ale i důvody hygienické a tehdejší lékaři doporučovali užívání vody při velkém množství nemocí a i slavný perský lékař Avicenna se ve svých textech o medicíně věnuje koupelím a lázním.

Islámské lázně byly ovlivněny římskými a s expanzí islámu se dostaly na řadu dalších míst, jako například do severní Afriky, do Španělska a Osmanské lázně Király v Budapešti jsou v provozu od 16. století dodnes. Lázně Király mají osmiúhelníkový tvar, masivní kamenné stěny a bazén s odpařující se horkou slanou vodou [9]. Islámské lázně pronikly až do Indie, kde byly během Mughalské říše stavěny lázně vyzdobeny malbami, ozdobami ze štuk a obklady z kachlíček.

Arabové převzali z řeckých a římských lázní systém *hypokaust*, vyhřívalo místnosti pod podlahou a ve stěnách místnosti, někdy tak moc, že byli lidé nuceni nosit boty na vysokých podpatcích, někdy bohatě zdobenými, ale oproti antickým lázním neobsahovaly bazény a tělocvičny. Vnitřek lázní byl bohatě zdoben barevnými mozaikami, freskami a sochami, často zobrazujícími plodnost. Tehdejší lékaři tomuto zdobení přikládali léčivé účinky. Výzdoba byla postupem času zničena a jen výjimečně se někde zachovala až do 19. století. Veřejné lázně se nazývaly *hammámy* a byly stavěny soukromníky a byly pojmenovány po jejich majitelích či investorech. Lázně byly stavěny jen s malými okny, takže uvnitř

panovalo přítmí a po západu Slunce se svítilo olejovými lampami, které visely na stěnách místností. Třebaže se ve velkých palácích a vznešených domech budovaly lázně soukromé, podle pověstí panovník a členové jeho rodiny navštěvovali přesto rádi lázně veřejné [4].

Stejně jako v římských lázních, tak i v muslimských platil zákaz společného koupání mužů a žen. Proto museli navštěvovat rozdílné části lázní, nebo v jiný čas. Ženy zpočátku měly vstup do lázní zakázán, neboť by se podle islámu neměly svlékat jinde, než v mužově domě, avšak později si návštěvu lázní vymohly. V ženských částech lázní pracovaly jen ženy a po koupeli ženy odpočívaly a konzumovaly ovoce a sladkosti, jejich cílem bylo přibrat na váze, protože tlustější ženy měly ve společnosti větší postavení a byly více žádané. Muži navštěvovali stejně jako Římané lázně nejen kvůli hygieně ale i kvůli společnému setkávání s ostatními [4].

Vchod do lázní byl označen pestrobarevnou osuškou, neboť vchod byl nevýrazný a bylo snadné ho jinak přehlédnout. Po vstupu do lázní ze vstupní haly se přicházelo k pokladně a šatně. Vstupné se platilo nízké a v některých případech bylo zcela zdarma, neboť se o lázně staraly dobročinné organizace. V šatně se návštěvníci lázní převlékali a také zde bylo možné uschovat své cennosti. Také zde byla kašna se studenou vodou a připravovala se zde káva, čaj, šerbet a ovoce. V těchto místech se také nalézaly divany a matrace, kde se odpočívalo po skončení proceduře v lázních. Po svlečení obdržel návštěvník od zaměstnance lázní barevnou bederní roušku a turban, poté se pokračovalo do vytápěné části *soukluk*. Vytápění zde zajišťovalo *hypokaustum*. Hlavní místnost s kopulí se nazývala *harára*, kde teplota dosahovala až 48 stupňů Celsia a kde se polehávalo na matracích a rohožích, ležících na kamenných schodech. Tekla zde studená i teplá voda a také zde zaměstnanec lázní *dellák* masíroval hosty olejem. Po natření následovalo polití vodou a drhnutí rukavicí z kozí srsti a také umytí těla a hlavy mýdlem. V některých lázních se také nalézaly potní kabiny, s otvory pro vpouštění a vypouštění páry. Ke konci procedury, končící koupelí ve vaně nebo bazénku, trvající až tři hodiny následoval odpočinek v chladnější místnosti.

V lázních bývalo zaměstnáno vždy nejméně šest osob: pokladní, šatnář, koupelný a masér, topič, uklízeč a lazebník a holič v jedné osobě (*ballán*). O hygienické podmínky v lázních se starali *muhtasibové*, kteří kontrolovali čistotu vody a podlahy, očišťovali zbytky mýdel, kontrolovali počet osušek a starali se také o nabroušení břitev. Jejich úkolem bylo také do lázní nepouštět osoby s leprou nebo elefantiázou [4].

Kosmetika a holení ochlupení bylo nedílnou součástí lázní. Svědectví o těchto úkonech nám přináší arabský spisovatel Usáma z dob křížových výprav, který popisuje, jak zaměstnanec lázní jménem Sálím holil křížáka, kterému se zalíbilo jak je Sálím oholený v podbřišku po tom, co mu strhl bederní roušku a zaplatil mu za to, aby oholil jak jeho, tak jeho ženu. Holilo se břitvou a chloupky na nohách byly vytrhávány chemicky mastí obsahující nehasené vápno a auripigment. Mast se musela brzy smývat, neboť jinak leptala pokožku a po omytí se přikládalo na pokožku těsto z rýže, obilovin a myrtové vody s octem. Chodidla byla obrušována keramikou nebo egyptským kamenem. Kosmetické přípravky se používaly z heny a z prášku z mletých rostlin [10].

2.3.2 Lázeňství ve středověké Evropě

Po pádu Západořímské říše v roce 476 n. l. a s tím spojeným začátkem středověku kultura lázeňství a celkově hygienické podmínky upadly a středověk se celkově označuje jako věk nehygienický a věk, kdy se lidé někdy nekoupali vůbec, o některých, jako např. O svaté Alžbětě, se hrdě hlásalo, že se nikdy nekoupala. Nicméně to bude pravda jen z části, neboť například církve, která kázala o hříchu koupelí a nahého těla, zpočátku o koupelích kázala kladně, negativně se k tomu začala stavět až jako protiklad k islámu, se kterým se dostal křesťanský svět do konfliktu už od 7. století [4].

Jedním z významných skoků v oblasti hygieny ve středověké Evropě přišel po 1. křížové výpravě v roce 1095 a po tom, co se křížáci setkali na Blízkém východě s islámskou hygienou a lékařstvím, neboť islám se ke koupelím a očištění těla stavěl pozitivně, na rozdíl od tehdejšího křesťanství. Křížáci například navštěvovali tamní lázně, jak dosvědčuje autor Usáma a také dovezli do Evropy například mýdlo.

Lázně vznikaly u známých, nebo nově objevených léčivých pramenů, na konci středověku byly nejznámější lázně například Baden v Rakousku, Baden ve Švýcarsku, Baden-Baden v Německu nebo ve Španělsku Fuencaliente. V českých zemích jsou historicky doloženy lázně ve středověku pouze v Karlových Varech a v Teplicích [3].

O tom, jak lázně Evropy pozdního středověku vypadaly, pojednává sekretář papeže Giovanni Francesco Poggio, který se účastnil cesty do Kostnice s papežem Janem XIII. v roce 1416 a navštívil bohatě zařízené lázně v Badenu ve Švýcarsku, za účelem léčby bolesti rukou. V dopise příteli popisuje lázně před městem, které byly určeny pro ubytované návštěvníky. Koupalo se tenkrát ve velice skromném oděvu, mužská a ženská část byla oddělena zástěnou s okénky, přes kterou se lidé mohli dotýkat, nebo si podávat jídlo a pití. Pro přecházení z jedné části lázně do druhé sloužily galérie nad bazény. Pro běžné lidi sloužily lázně pod otevřeným nebem, kde se koupaly všechny věkové kategorie a obě pohlaví současně a všichni nazí, prostor byl oddělen nízkou přepážkou, která nebránila procházení. Hosté, kteří se nechtěli koupat ve společných lázních, si nechali přinášet vodu do van do míst, kde byli ubytováni. V lázních probíhaly i celodenní slavnosti.

Návštěva lázní předpokládala dostatek prostředků pro výdaje spojené s cestou, ubytováním a stravováním a také možnost disponovat svým časem [3]. Sezona lázní trvala jen pár měsíců, neboť na jaře a na podzim rozbahněné cesty nedovolovaly snadné cestování na větší vzdálenosti a pro lidi, kteří nedisponovali penězi na pronajmutí vozu na cestu, se stávalo cestování pěšky do lázní na větší vzdálenosti skoro nemožné.

Léčebná procedura v lázních, začínala pocením, projímáním a pouštěním žilou kvůli očištění těla, poté se přešlo na samotné koupele. Doba koupelí měla trvat 100 až 200 hodin s tím, že první den se začínalo jednou hodinou a poté se setrvávání ve vodě prodlužovalo až do maxima, kdy se doba koupání opět zkracovala. Takovýto dlouhý pobyt v minerální vodě

zanechával mokvavé záněty na rozmáčené kůži, což bylo cílené, neboť se tehdy věřilo, že se tímto způsobem tělo očisťuje.

Hygienická podmínky v lázních byly špatné, na místech, kde tekla slabý proud, se voda měnila jen párkrát v týdnu. Před vstupem do lázní neprobíhala žádná předchozí koupel a tak lidé do lázní přinášeli plísně, parazity nebo patogenní zárodky. Vnitřní onemocnění se projevovala až po nějaké době po opuštění lázní a proto se to nedávalo do souvislostí s lázněmi. Po objevení Ameriky Kolumbem roku 1492 se z Ameriky do Evropy rozšířil syfilis, a jeden ze zdrojů přenášení nákazy byla voda v lázních. Lidé proto přestávali navštěvovat lázně a díky tomu se rozšířilo pití minerální vody k léčebným účelům [4].

2.4 Lázeňství v novověku do druhé poloviny 19. století

Díky renesanci, která se rozšířila do Evropy z Itálie koncem středověku, se lidé začali místo duchovního života soustředit na život pozemský a nové vědní poznatky spojené s renesancí, jako například rozvoj hornictví daly vzniknout novým pracím o lázních a s tím spojenou léčbou a poprvé se tahle učení rozšiřovala za hranice vymezené antickými a křesťanskými učením. Tehdejší autoři se snažili vysvětlit vznik pramenů a setříděné poznatky využívali k účinnějším léčebným procesům. Díla tehdejších autorů zabývajících se léčivými prameny a hydroterapií jsou například *De natura eorum que effluunt exterra*, zabývajících se minerálními prameny od jáchymovského lékaře Georga Agricoly z 16. století, nebo dílo *Hydriatica* od Martina Rulanda z roku 1568. Díky těmto a dalším spisům psaných v tehdy univerzální latině, se poznatky o léčbě šířily mnohem více a pomáhaly lékařům vybírat lázně pro nemocné, než když se poznatky šířily tradicemi nebo ústními referencemi.

Renesance neovlivnila jen teoretickou část lázeňství, ale i praktickou, neboť díky zájmu o světské věci začaly navštěvovat lázně větší počty obyvatel než před tím a v lázeňských městech leckdy přesahoval počet návštěvníků počet obyvatel daného města. Ačkoliv bylo lázeňství a léčba vodou stále považována za všelék všech nemocí tak lázně získávaly stále víc i společenskou funkci, kdy byla možnost v lázních zažít zábavu, kterou nebylo možné zažít doma. Oproti středověku byla vylepšena i infrastruktura, z čehož lázně těžily zvýšenou návštěvností. Tento renesanční rozmach lázeňství byl utlumen až v době třicetileté války v době od roku 1618 do roku 1648, kdy spousta lázní svůj provoz přerušila nebo úplně zrušila [3]. Během třicetileté války navštěvoval lázně v Karlových Varech generalissimus Albrecht z Valdštejna, který si zde léčil takzvanou uherskou nemoc (což mohl být syfilis nebo dna). Nemoc mu působila problémy s nohama a musel nosit boty s kožešinou vložkou, později chodil o holi, nebo se nechal nosit na nosítkách. V lázních na jeho nemoci léčili horkými koupelemi a od roku 1633, kdy se mu na nohách udělaly hnisavé vředy, mu lékaři na postižená místa pokládali syrové maso. Valdštejn rovněž dodržoval přísné diety spojené s popíjením rakouského vína, kterému připisoval takřka zázračné účinky a na svá tažení si rovněž nechal dodávat kyselku Ida z Náchoda (kterou nazýval "vostrou" vodou), kde se až do 90. let 20. století nacházely lázně a stáčírna kyselky [11]. Po válce pomáhaly lázním s návštěvností pobyt šlechty a vladařů, status šlechtických lázní získaly například

lázně Pyrmont, Svatý Mořic a v Čechách takový statut dosáhly Karlovy Vary, které byly navštěvovány šlechtou z rakouské monarchie a německých zemí. V roce 1711 navštívil Karlovy Vary ruský car Petr Veliký a o rok později navštívil znovu Karlovy Vary i Teplice a údajně byla první lázeňská místa v Rusku stavěna na jeho popud dle vzoru Karlových Varů. Po válce se lidé nekoupali nazí, ale využívali koupací košile, byly vydávány lázeňské řády, usměrňující chování návštěvníků a z lázní zmizelo společné konzumování potravin a popíjení [3].

Jestliže 17. století znamenalo úpadek lázeňství tak 18. století znamenalo rozvoj a výstavbu nových lázní, a tak v 18. století mělo v českých zemích každé panství lázeň, někdy spíše menší, které navštěvovali především lidé z okolí. Později však mnoho těchto menších lázní zanikla, anebo se naopak rozšířila na větší lázeňská místa jako například Karlova Studánka v Jeseníkách, nebo lázeň v Rožnově pod Radhoštěm. Na významu získal západočeský lázeňský trojúhelník v čele s Karlovými Vary. Na konci 18. století, v roce 1793 byly založeny Františkovy lázně, ačkoliv tamní pramen byl znám již od středověku. 18. století rovněž zaznamenalo nárůst zájmu o koupele v přírodě, vznikaly plovárny na řekách a jezerech. Díky anglickým lékařům se do podvědomí širší veřejnosti opět dostala *thalassoterapie*, jež byla doporučována především při léčbě kožních, plicních a nervových nemocí. A konečně v roce 1793 vznikly první přímořské lázně v Heiligendamu u Doberan v Německu [3].

Na rozdíl od středověku se zkracovala doba koupelí a do vody se často přidávaly různé přísady, například bylinné výluhy, soli, kobalt nebo vývary z masa, někdy i mléko, ve kterém se koupala i manželka císaře Nerona a později byla koupel v mléce oblíbená především šlechtici. Pro lidi trpící revmatem se používala v blízkosti solných dolů ropných koupelí v koncentrovaných solankách, nebo výluh z mraveniště, kdy se mraveniště dalo do pytle a zalilo vodou nebo lihem a následný výluh byl dráždivý a oblíbený revmatiky. Proti leprě a vyrážkám se používaly koupele v krvi, tato koupel byla oblíbená již římským císařem Konstantinem Velikým, nebo francouzským králem Ludvíkem XI. Některé přísady neměly žádné účinky, jako například koupel ve vodě, ve které se kalila ocel, nebo se minerální voda ředila obyčejnou vodou, protože údajně koupele měly být příliš silné, ale pravda byla ta, že minerální vody byl jednoduše nedostatek [4].

V případě, že nebyly k dispozici horké prameny, se voda musela ohřívat, avšak systémy primitivnějšími než byla starověká *hypokausta*, která byla schopna vytopit velký prostor, a proto se vytápěla pouze voda ve vanách, kde byla přilévána ohřátá voda. Voda se také ohřívala pomocí rozžhavených kamenů přikládaných do koupelí a v blízkosti železáren jako například v Karlově Studánce se koupele ohřívaly horkou struskou. Tyto procesy vyžadovaly značné prostředky na palivo, přičemž do cen paliva opět negativně zasáhla třicetiletá válka, kdy kvůli zvyšujícím se cenám paliva byla nucena zavřít velká část lázní. V pozdější době se ohřívalo i parou. Teplota lázní se až do příchodu teploměru v polovině 18. století neměřila vůbec, nebo jen pocitově ponořením loktu a teplotní parametry a jejich předpisy v oblasti léčby přišly až v polovině 19. století [4].

V lázních se nekoupalo pouze ve vodě, ale i v plynu, konkrétně v oxidu uhličitým, který unikal z kyselých, někdy s příměsí radonu nebo sirovodíku. Léčba plynem byla již prokázána ve starověku, v novověku se objevila roku 1720 v německém Pyrmontu a do roku 1770 se rozšířily do lázní v německém Meinbergu. Díky německému vlivu se tento způsob rozšířil i do Čech, kde roku 1818 místní lékař F. A. A. Struve z Drážďan, který trpěl revmatem, zavedl tento způsob léčby, který zkoušel sám na sobě a zaznamenal při svém revmatismu zprvu bolest a později pocit tepla v postižených oblastech těla. O něco později se plynové koupele používaly ve Františkových lázních, kde doznaly značné popularity. V pozdějších dobách se plyn stlačoval do ocelových lahví a na začátku 20. století ve Francii, v lázních Royat aplikovali plyn podkožními injekcemi a do českých zemí tato metoda přišla až po druhé světové válce [4]. Oxid uhličitý byl významným prvkem obsaženým ve vodě, kterou v lázních návštěvníci využívali k pití. Problém byl ale ten, že oxid uhličitý z vody rychle vyprchával. A proto doktor David Becher při objevení přítomnosti oxidu uhličitého v Karlových Varech navrhl pití termální vody hned po načerpání vody u pramenů. Později se kvůli ochraně hostů před počasím začaly u těchto zdrojů stavět pavilony pro pitnou kúru [12].

Stále značně rozšířeným problémem lázeňství a celkově hydroterapie byla nedostatečná hygiena samotných lázní a s tím spojené šíření nemocí, umocněno nedostatečnými znalostmi v oblasti mikrobiologie a parazitologie. Lázně byly znečišťovány návštěvníky a v některých lázních s nedostatečným přítokem termálních vod byla voda v bazénech měněna jen velmi sporadicky [4].

Novověk znamenal i renesanci léčby sprchou a studenou vodou, sprcha i léčba studenou vodou byly sice používány již ve starověku, nicméně po pádu Západořímské říše a po celý středověk nebyly využívány, sprcha byla dokonce zcela zapomenuta. Metodu vodoléčby studenou vodou nesmírně zpopularizoval sedlák z dnešního Jeseníku Vinzenz Priessnitz (1799 – 1851), který využíval k léčbě studenou vodou sprchy, polevy, zábaly, koupele a masáže, procesy byly leckdy hodně drsné, ovšem nebral příliš na zřetel dietu a pacientům omezoval pouze alkohol, kouření a kávu. Za cíl své léčby vymýtit z lidského organismu škodlivé látky a parazity, proto aplikoval studenou vodu dlouhodobě, jak vnějším způsobem, tak i popíjením, což mělo za následky pocení, průjmy a mokvání kůže. Tyto příznaky, ne nepodobné dlouhodobým koupelím známým ze středověku, napomáhaly dle Priessnitze v léčbě nemocí. Léčbu kombinoval s procházkami po Jeseníku, odklizením sněhu v zimě a štípáním dřeva v létě. Priessnitz se zaměřil na chronické choroby, u kterých většinou zkušenosti s vodoléčbou chyběly. V roce 1829 založil první vodoléčebný ústav, ve kterém vodoléčbu studovali i doktoři a nemocní se zde léčili klidně i rok. Jeho metody měly pozitivní výsledky a tak díky němu Jeseník navštěvovalo tisíce lidí ročně z celé Evropy [4].

Dalším tehdejším léčitelem vodoléčbou byl německý farář Sebastian Kneipp (1821-1897), který na rozdíl od Priessnitze neléčil pouze studenou vodou, ale často i teplou, avšak většinou nepoužíval k léčbě vodu čistou, ale s přísadami sena nebo bylinných extraktů. Do obkladů používal i med, tvaroh nebo jíl. Nebyl zastáncem masáží a tehdy hojně používaných klystýrů, místo toho předepisoval pobyt na čerstvém vzduchu a chození bos ve sněhu nebo v rose. Oproti Priessnitzovým metodám nebyly jeho metody tak dlouhé, koupele zkracoval na

několik minut, nebo i vteřin. Byl i velikým propagátorem zdravého životního stylu, zasazoval se proti kouření a pití alkoholu. Jeho metody se staly slavnými, jezdil přednášet po celé Evropě a několikrát navštívil i tehdejšího papeže Lva XIII., kterému předepsal vodoléčebné procedury. Slovo *Kneippkur* se v němčině stalo synonymem pro vodoléčbu [4].

2.5 Zlatý věk lázeňství od druhé poloviny 19. století do začátku 1. světové války

Lázeňství ve druhé polovině 19. století bylo ovlivněno velkým pokrokem v oblastech medicíny, chemie a fyziky, lékařství se začalo specializovat na různé obory, jako byly například ortopedie, gynekologie, pediatrie, neurologie a další. Ve 40. letech 19. století byla objevena narkóza, od 60. let se začaly choroboplodné zárodky ničit chemickými prostředky díky objevu sepse a antiseptiky a konečně v 90. letech byly objeveny Roentgenové paprsky, které pomáhaly lékařům v diagnostice problémů. Objevil se nový vědní obor – balneologie, který se zabývá léčivými vodami a lázněmi a jejich účincích na lidský organismus, zvláště s přihlédnutím na jejich terapeutické využití. S balneologií byl popsán i balneologický efekt, který znamená, že rozmočená kůže z dlouhodobého pobytu ve vodě se roztáhne a je schopna přijmout více léčivých složek obsažených ve vodě. Na léčbu v lázních stále častěji dohlíželi lékaři a léčba samotná, probíhající do té doby především koupelemi a pitnými kúrami, se rozšířila o masáže, elektroléčbu a tělocvik.

Lázně, i ty menší začaly nabízet Priessnitzovy a Kneippovy léčebné metody, mléčné kúry, vzdušné lázně nebo zdravotní gymnastiku a to umožnilo vznik mnoha nových lázní, neboť tyto léčebné metody nepotřebovali zdroj léčivých pramenů. Mnoho takových nových středisek vznikalo poblíž lesů, hor nebo jezer, neboť se kladl důraz léčivého vlivu klimatu na lidský organismus, ozdravné klima se nejvíce doporučovalo při léčbě plicních a nervových chorob. Menší lázně v blízkostech měst byly vyhledávané především středostavovskou vrstvou obyvatel, horní vrstvy obyvatel vyhledávaly zejména lázně a sanatoria stavěná v blízkosti horských oblastí Alp, Tater, Vogéz nebo Dolomitů.

Mezi nejvíce vyhledávanými lázněmi v Evropě patřily i Teplice, které navštěvovalo přes 9 000 lidí ročně, avšak brzy byly překonány lázněmi v Karlových Varech, které navštěvovalo přes 11 000 lidí za rok. Karlovy Vary vděčily za svůj úspěch především době po roce 1865, kdy se tam začala léčit cukrovka, proti které v té době neexistovaly účinné léky. Od té doby Teplice na Karlovy Vary nestačily ani počtem návštěvníků, ani kvalitou vybavení léčebných ústavů [3].

Výstavba nových lázní a rozšíření železniční dopravy umožňovala návštěvu i vzdálenějších lázní všem vrstvám obyvatelstva, ačkoliv velké lázně byly i nadále navštěvovány především bohatšími lidmi a lidé z nižších sociálních vrstev nebyli zrovna vítáni. Od roku 1883 v Německu, a od roku 1888 v Rakousku - Uhersku byl přijat zákon o povinném úrazovém a nemocenském pojištění, který umožnil návštěvu lázní i těm lidem, kteří si dříve nemohli dovolit léčbu v lázních. Různé dobročinné spolky, nebo lázeňské obce budovaly pro chudé lidi hospitály, které svým pacientům poskytovaly zaopatření i léčbu samotnou. Taktéž i pojišťovny stavěly nebo si pronajímaly domy pro lázeňskou léčbu svých

klientů a v letech 1909 – 1913 bylo postaveno největší evropské rehabilitační centrum pro dělníky a zaměstnance v saském Bad Gottlieb [3].

S rostoucí návštěvností lázní byla spojena výstavba nových budov v lázeňských komplexech. Asi nejcharakterističtější lázeňskou stavbou té doby byly kolonády, stavěné z důvodu, že malé pitné pavilony nestačily stále narůstajícím počtům návštěvníků. Kolonáda je krytá chodba se sloupy, otevřená ze stran, ze které se vstupovalo na vnitřní dvůr, v západočeských lázních se kolonády stavěly v klasicistním slohu a často se vedle nich nalézala prostranství podobné antickému *palaestru*. V kolonádách se nacházely i různé butiky, nebo lázeňské záchody. Jelikož se později stále více pacientům lázní doporučoval pohyb na čerstvém vzduchu, tak kolem kolonád vyrůstaly aleje stromů, aby svým stínem chránily kolonády před slunečním svitem.

Jelikož lázně navštěvovala často šlechta a lázně přebíraly stále více funkci společenskou, vyrůstaly v lázních i konverzační domy, stavby s velkým sálem určeným pro pořádání plesů a společenskému setkávání, později doplněné o čítárny, nebo prostory pro pití čaje nebo kávy. Další možnou zábavou v lázních byly střelnice, golfová hřiště, jezdecké školy, šermířské školy nebo divadla. Divadelní hry se v lázních hrála již před 19. stoletím, avšak pod širým nebem, nebo ve šlechtických palácích. Rozvoj stavby divadel v lázních přineslo až osvícenství a jedním z prvních skutečných lázeňských divadelních budov je zámecké divadlo v Teplicích, inspirované stavbami klasicistních divadel v Sasku.

Místa spojená s léčebným pobytem v lázních a tedy doporučeného pobytu na čerstvém vzduchu, byly lázeňské parky, aleje nebo sady, stavěné dle vzoru parků francouzské šlechty. V parcích se nalézaly restaurace, altánky, nebo rozhledny a také různé pamětní desky, nebo kapličky, které nechávali vybudovat vděční pacienti lázní, kteří se v daných lázních úspěšně vyléčili. Vznikala tak záměrně formovaná, léčebná nebo terapeutická krajina, vytvořená za účelem léčby [12].

Tato doba přinesla i nové prvky do lázeňství a hydroterapie. S objevem radioaktivity roku v 90. letech 19. století a objevením radonu ve vodě roku 1902 se začalo využívat radonových lázní, které uvolňovaly od bolestí. Radioaktivní lázně tak vznikly například v Teplicích, v Jáchymově, v německém Brambachu, nebo v rakouském Bad Hofgasteinu. Popularitu získávaly i lázně přímořské, především díky návštěvám nejvyšších vrstev obyvatelstva, kasinům a díky kultu zdravého těla, spojeného s koupáním v moři. V Anglii, v polovině 19. století dosáhl jejich počet 60. Nejslavnější anglické lázně byly Brighton, který byl navštěvován i královskou rodinou. Anglický král Eduard VII., navštěvoval rád i francouzské lázně Biarritz, které ležely na pobřeží Atlantského oceánu a poté co si zde vybuodovala poslední francouzská císařovna Evženie, manželka Napoleona III. podzimní rezidenci, navštěvovaly zdejší lázně i bohatší vrstvy obyvatel ze Španělska a Anglie [3].

Největší rozmach lázeňství tohoto zlatého věku lázní byl přelom 19. a 20. století a doba do začátku 1. světové války, lázně ve Vichy roku 1900 navštívilo až 90 000 lidí a Karlovy Vary v roce 1910 navštívilo až 70 000 lidí. Lázně se staly součástí života bohatých

lidí, aristokracie i nově zbohatlých podnikatelů, kteří přijížděli do lázní vystavovat své bohatství a snažili napodobit život starých šlechtických rodů, ale chyběla jim jejich kultivovanost. Společenský účel lázeňství tak zcela překonal do té doby převažující léčebný účel. Zlatý věk lázeňství v Evropě, který trval od 2. poloviny 19. století, ukončila až 1. světová válka [3].

2.6 Lázeňství ve 20. století

20. století znamenalo počátkem 1. světové války konec zlatého věku lázní v Evropě, kdy lázně byly postiženy válkou a později díky tomu ztratily i řadu návštěvníků z řad šlechty, která například v Československu přišla o svoje tituly, i o své pozemky. Po válce se lázeňství vzpamatovalo, především díky novým objevům ve zdravotnictví i díky rozvoji infrastruktury, automobilismu a letectví. Avšak třicetileté období relativního míru v Evropě přerušila ještě ničivější 2. světová válka, která lázeňství poznamenala ještě více než předchozí válka, i díky zmíněnému letectví, které umožňovalo plošné bombardování měst, ve kterých bylo zničeno spousta budov, lázně nevyjímaje. Po válce se staly lázně ještě více dostupnější díky úhradám ze státních zdravotnických systémů, nicméně v Československu lázně ztratily svůj společenský smysl a byly navštěvovány v drtivé většině jen kvůli léčbě. Československé lázně byly zestátněny a jejich kvalita kvůli neexistujícímu konkurenčnímu boji poklesla, avšak konkurenční boj a s tím i kvalita lázní se začala pomalu vracet po privatizaci po roce 1989.

2.6.1 Lázně během první světové války

Během první světové války, která trvala od roku 1914 do roku 1918, sloužily lázně jako léčebná místa pro nemocné a zraněné vojáky, pro které pobyt v lázních představoval po pobytu na bitevním poli i značnou psychickou úlevu. V lázních dostávali lékařskou i ošetrovatelskou péči a měli zajištěné i jídlo. Pokud jim zranění nepřinesla invaliditu, vraceli se po vyléčení zpátky na frontu, pro invalidní vojáky lázně zařizovaly rekvalifikační kurzy, jejichž účelem bylo pomoci invalidům najít si zaměstnání. Lázně upadaly díky nižší návštěvnosti domácích návštěvníků, i díky tomu že zahraniční návštěvníci nenavštěvovali lázně ve zneprátených státech. Lázně nebyly modernizovány, probíhali pouze nejnutnější opravy a příjmy z lázní klesly značnou měrou, ale nejhůře dopadly lázně, které se nacházely v oblastech přímých bojů a které tak byly naprosto zdevastovány [3].

2.6.2 Lázeňství v meziválečném období

Po válce se musely lázně vypořádávat se značnou řadou problémů, jako například naprosté ekonomické vyčerpání Evropy, nebo pasové a devizové omezení v řadě nově vzniklých států, ke kterým patřilo i Československo. Kvůli těmto problémům se musela řada lázní orientovat na domácí návštěvníky, většina lázní totiž přišla o svoji zahraniční klientelu. Po překonání poválečných potíží se opět začali vracet návštěvníci do lázní, později lázeňskému ruchu napomáhala i nově vzniklá letecká doprava a výstavba letišť, například v roce 1927 vzniklo letiště ve Sklářích, nedaleko Mariánských lázní.

Lázně byly ovlivněny i novým životním stylem, v Československu byly zrušeny šlechtické tituly a šlechta přišla o velké části pozemků kvůli Pozemkové reformě. Kvůli těmto a jiným důvodům si šlechta již nemohla dovolit takové dlouhé pobyty v lázních jako před válkou a její místo zaujali bohatí lidé, jako byli třeba továrníci, filmové hvězdy, bankéři nebo hazardní hráči ze zámoří a z Asie. Stále více se odlišovaly drahá lázeňská střediska od těch menších, určených pro střední vrstvu, jak svým osobitým rázem tak cenovými a kvalitativními rozdíly [3].

Oproti předválečnému období začali navštěvovat dražší lázně i příslušníci střední třídy, ačkoliv si na návštěvu lázní museli našetřit a samotnou návštěvu omezovali jen na nejnnutnější potřeby. Lázeňskou léčbu v omezeném množství získávali i klienti zdravotních, zaměstnaneckých nebo dělnických pojišťoven. Nově z větší části navštěvovali lázeňská místa turisté, kteří přijížděli na jeden nebo dva dny prohlédnout si lázeňskou architekturu, nebo se zúčastnit společenské nebo kulturní akce.

Lázně byly také ovlivněny novými objevy v lékařství, i když tentokrát pro lázně i negativně, neboť díky objevení nových léků a prostředků léčby znamenaly pro lázně odliv těch pacientů, kteří trpěli nemocemi do té doby léčitelné jen hydroterapií. Pro pacienty tyto nové objevy znamenaly vylepšení léčby v lázních, neboť díky laboratorním testům a interním vyšetřením získávala léčba komplexnější výsledky, z nichž se dal lépe vyvodit léčebný postup. Dokonalejší analýzy minerálních pramenů a úspěchy léčby podložené poznatky lázeňských lékařů zpřesňovaly indikace, pro něž lázeňská léčba zůstávala nezastupitelnou složkou léčebné péče [3].

V meziválečném období, postihl lázně další pokles návštěvnosti a ekonomický otřes spojený s velkou hospodářskou krizí, která začala krachem na burze v New Yorku v roce 1929 a trvala až do třicátých let. Jelikož lidé i společnosti přicházeli o své úspory, neměli finance potřebné pro cestu a pobyt v lázních. S poklesem návštěvnosti klesaly příjmy lázní i osob, finančně závislých na lázeňských návštěvnících. Lázně se s poklesem návštěvnosti snažily vypořádat nabídkami cenově dostupnějších pobytů, pořádáním kulturních a společenských akcí, přitažlivějších širším vrstvám obyvatelstva a podporou turistického ruchu.

Ekonomická krize zasáhla i Československou republiku a na jejím území nacházející se lázně, kterých bylo zhruba 60, včetně těch úplně nejmenších. Před krizí, koncem 20. let nejvyšší návštěvnost měly Karlovy Vary s roční návštěvností 67 000 lidí, následované Mariánskými lázněmi s počtem 40 000 lidí za rok, na Slovensku byly nejnavštěvovanější lázně Piešťany s návštěvností 29 000 lidí ročně. Během krize a s tím spojenými ekonomickými problémy pokračovala výstavba nových lázní, jako například ve Skalce, které byly zaměřené na problémy se zaživacím ústrojím a revmatismem, nebo se budovaly i nové lázeňské objekty a hotely, které byly postaveny například v Karlově Studánce nebo v Luhačovicích. Velkou mezinárodní popularitu získaly Jánské lázně, kde se poprvé v Evropě podařilo vyléčit dětskou obrnu a v roce 1935 zde vznikla léčebna dětské obrny podle vzoru lázní Warm Springs nacházejících se v USA [3].

Plány a vývoj československých lázní do budoucnosti přerušil rok 1938, kdy Československo odstoupilo pohraničí nacistickému Německu. Mezi odstoupené lázně patřily Karlovy Vary, Teplice, Mariánské lázně, lázně Teplice a mnohé další. Lázně, které vlastnili Židé, byly zabaveny, Židé se v lázních nesměli léčit a například v Mariánských lázních byla vypálena tamější synagoga během pogromu na Židy známém jako Křišťálová noc. Stejná opatření vstoupila v platnost v celém Protektorátu Čechy a Morava od 15. března 1939 [13].

2.6.3 Lázeňství během druhé světové války

Stejně jako za první světové války, tak v té druhé, která trvala od roku 1939 do roku 1945, zaznamenaly lázně rapidní pokles návštěvnosti, kdy lázně sloužily jako léčebny pro zraněné vojáky a civilní hosté je skoro nenavštěvovali. Do lázní v českých zemích byly přemísťovány lazarety z Berlína a Drážďan, které se přemísťovaly kvůli náletům spojeneckých bombardérů. Budovy lázní byly válkou postiženy více než za první světové války, kdy byly zničeny jen ty v okolí fronty, za druhé světové války fronta postupovala rychleji a města byla bombardována v mnohem větším měřítku, bombardování zasáhlo lázeňská místa nejen v samotném Německu, ale i na území Protektorátu Čechy a Morava [3].

2.6.3 Lázeňství od konce druhé světové války do začátku 21. století

Po druhé světové válce a poté co se Evropa vzpamatovala z války, se stala lázeňská léčba dostupná pro běžné lidi ve většině evropských zemí a to především díky úhradě ze státních zdravotnických systémů. Lázně stále více začali navštěvovat takzvaní sociální lázeňští hosté, kteří byli léčeni z prostředků zdravotního pojištění a pojišťovny tak tlačily na objektivizaci výsledků léčby, bylo vyžadováno, aby účinnost terapie byla prokázána klinickými postupy, statisticky podloženy, a aby byl objasněn mechanismus působení léčebných přírodních zdrojů, výsledky se ovšem u každého pacienta projevují v případě léčby přírodními léčivými zdroji jinak a výsledek nelze jednoznačně předpovědět, jako například u chirurgického zákroku a proto i dnes léčebné koupele a pitné kúry nepovažují ve Velké Británii a v USA za klinicky ověřitelné způsoby léčby [14].

Zatímco v západní Evropě se po roce 1945 udržely různé formy vlastnictví lázní, některé patřily státu, jiné obcím nebo soukromým podnikatelům, tak v Československu po převzetí moci komunisty v roce 1948, získal stát výhradní právo na jejich využívání a jejich spravování převzaly Československé státní lázně a zřídla.

Československé lázně navštěvovali lidé v drtivé většině z důvodu léčby a léčba se hradila z financí nemocenského pojištění (až 90%), z podpůrných fondů podniků, nebo si ji pacienti hradili sami. Pokud si pacient léčbu nehradil sám, potřeboval doporučení ošetřujícího lékaře, ke kterému se vyjadřovalo Revoluční odborové hnutí, které nehledělo jen na zdravotní stav, ale i na pracovní a politickou angažovanost. Samotná lékařská péče v lázních dosahovala dobré úrovně, tamní lékaři a balneologové sledovali nejnovější vědecké poznatky, které se

snažili zavádět do praxe a pacienty seznamovali s tím, jak mohou sami přispět ke zlepšení nebo udržení zdraví. Zaměstnanci lázní se snažili vytvářet klidné a příjemné prostředí, problém ovšem spočíval v tom, že díky rostoucí industrializaci bylo v okolí lázní prašno a hlučno. Na lázně nalézajících se v uhelných pánvích dopadal problém se znečišťováním léčebných pramenů, ačkoliv platil zákon o ochraně přírodních zdrojů z roku 1955.

Ačkoliv lázně nabízely významnou lékařskou péči, jejich technologické zařízení a i samotné budovy byly zastaralé, neboť lázně byly závislé na státních financích, které nebyly uvolňovány v potřebném množství. Až od 60. let se začaly rekonstruovat staré lázně a budovat nové a mezi největší investiční akce patřila rekonstrukce areálu léčeben v Teplicích na začátku 80. let a v roce 1979 byla postavena nová léčebna Hodonín, která využívala vydatné prameny jodo-bromové vody, nalezené při naftových vrtech.

Díky odříznutí Československa od západní Evropy a uzavření hranic, zahraniční hosté československé lázně takřka nenavštěvovali, dávali přednost domácím lázním, nebo lázním v jiných státech západní Evropy. Až od 60. let začal narůstat zájem zahraničních hostů o lázně v Československu, v roce 1960 se zde léčilo 6 000 zahraničních návštěvníků, což byly 2% z celkového počtu 283 000 pacientů a v roce 1967 jich bylo 16 000 [3].

Po roce 1989 byla většina lázní privatizována a díky tržní ekonomice se opět stal z pacienta lázní host. Úroveň lázní oproti těm v západní Evropě byla značně nižší a byla potřeba modernizovat zastaralou techniku, i celý lázeňský provoz a především zvýšit úroveň ubytování, stravování i terapií. Po rozdělení Československa na dva samostatné státy, české lázně přišly o řadu slovenských návštěvníků a díky změnám ve zdravotním a sociálním zabezpečení, spolu s rostoucí cenou přišly lázně o další tuzemské návštěvníky. Díky těmto faktorům a díky konkurenčnímu prostředí, se lázně začaly více starat jak o zkvalitňování svých služeb, tak o snahu přilákat nové návštěvníky, tím že zdůrazňují tradice, opravují historické budovy i využívat budovy v lázních, které se dříve k lázeňství samotnému nevyužívali a posilovat rozvoj lázeňského cestovního ruchu [3].

2.7 Současná podoba lázeňství

Pojem, který zasáhl svět a tedy i lázeňství na konci 20. století, ale především 21. století je globalizace. S levnější, rychlejší a bezpečnější dopravou, společně s růstem životní úrovně obyvatel, si lidé mohou dovolit navštěvovat i vzdálené lázně, které jsou zaměřeny na léčbu jejich zdravotních potíží. V některých specifických místech zastávají lázeňská střediska i jiné funkce, než je samotné lázeňství, například horská lázeňská místa nabízejí možnosti zimních sportů, přímořská nabízejí možnosti pobytové dovolené a jiné nabízejí poznávací pobyty.

Nicméně i přes vysoký stupeň globalizace, jsou stále lázně v Evropě navštěvovány na prvním místě tuzemskými hosty, výjimku tvoří Itálie, díky vyšší návštěvnosti cizinců v přímořských lázních. Itálie, je společně s Francií a Německem lázeňskou velmocí Evropy, a

to nejen vzhledem k návštěvnosti, která dosahuje 41% všech návštěvníků lázní v Evropě, ale i kvalitou poskytovaných služeb a celkové rozvinutosti tamních lázní. Dalšími významnými lázeňskými státy v Evropě jsou vedle České republiky například Portugalsko, Rakousko, Švýcarsko nebo Maďarsko. Mezi země, kde lázeňství dosahuje menšího významu, nebo kde vůbec není, patří například Irsko, Velká Británie, nebo severské země Evropy.

V České republice jsou lázně především využívány jako zdravotnická místa určená k léčbě, nicméně ve většině evropských zemí slouží lázně především k relaxaci a odpočinku. S tímto vnímáním lázeňství, které má sloužit k relaxaci a k celkovému tělesnému i duševnímu zotavení a rozvoji, úzce souvisí moderní pojem wellness. Ačkoliv by se předchůdci wellnessu dali najít už ve starověku, počátky moderního wellnessu se nalézají v 80. letech 20. století, kdy tento pojem pronikal do západní Evropy ze Spojených států. Wellness je souhrn procedur, které vedou k duševnímu a tělesnému odreagování a relaxaci. Wellness zahrnuje i pojmy jako kulturistika, aerobik, fitness nebo spinnig a proto lze v lázních i wellness podnicích najít posilovny a výbavu určenou ke cvičení. Nicméně tyto aktivity jsou fyzicky velice náročné a posledních 20 let nabízí i pomalejší a méně náročnější formy fyzických aktivit, jako jsou strečink, pilates, jóga, nebo masáže. Wellness ve 21. století se také více individualizoval a začal nabízet i nové programy, jako například terapie se zvířaty, terapie hudbou, zvuky nebo barvami a tak dále.

Rozvoj zaznamenalo i stravování v lázeňství, na které nebyl po 2. světové válce brán příliš zřetel, nicméně dnes je BIO stravování a diety nedílnou součástí léčebného a relaxačního pobytu v lázních [15].

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODIKA

Cílem této bakalářské práce je poskytnout všeobecný náhled na historický vývoj lázeňství a na jeho vývoj v současné době.

Postup psaní bakalářské práce byl rozdělen na 4 části. V první části byla vytvořena struktura, o kterou se následně opíral následný postup vypracování. Následující krok zahrnoval určení hlavního cíle a vedlejších cílů, které byly nezbytným postupem pro dosažení hlavního cíle. Třetí etapa zahrnovala získávání zdrojů, jak knižních, tak internetových a týkajících se tématu práce. Posledním krokem bylo prostudování zdrojů a nabití znalostí byly následně použity v práci.

Během psaní teoretické části bylo užito indukce k vyvozování závěru z dílčích poznatků, syntézy k vyselektování nepotřebných informací ze zdrojů zkoumaných pomocí analýzy zdrojů.

V praktické části byla použita metoda SWOT a porovnávací metoda, ze kterých byla následně vytvořena strategie.

4 ANALÝZA VYBRANÝCH LÁZEŇSKÝCH SUBJEKTŮ

V této části se práce zabývá analýzou dvou vybraných lázeňských zařízení – lázněmi Karlova Studánka a Lázněmi Bohdaneč. Samotná analýza se zabývá základními údaji o subjektu, včetně počtu návštěvníků, historií daných lázní, léčebnými prvky a tamní vodou, balíčky poskytovaných služeb, SWOT analýzou a provozovanými trendy v daných lázních.

4.1 Analýza lázní Karlova Studánka

Lázně Karlova Studánka se nachází v Moravskoslezském kraji, v okrese Bruntál a leží necelých 9 kilometrů od druhé nejvyšší hory České republiky – Pradědu. Nejmenší lázně a nejvýše položené lázně v České republice (s rozlohou 0,46 km² a polohou 755 metrů nad mořem), které se zabývají léčbou onemocnění dýchacích cest, pohybového ústrojí a stavu po onkologických nemocech. Lázně jsou, jako jedny z mála lázní v České republice jsou ve vlastnictví státu. Počet obyvatel obce je 193 lidí. Za rok 2015 navštívilo lázně 8 900 lidí, z toho 2 400 pojištěnců a 6 500 samoplátců.

4.1.2 Historie Karlovy Studánky

První doložené pokusy o využívání pramenů v Karlově Studánce se datují do 17. století, nicméně samotné lázně vznikly až v roce 1785, kdy místo společně s celým bruntálským panstvím připadlo řádu Německých rytířů. V roce 1768 zde dělníci ze železáren objevili pramen, který se začal nazývat Dobrá voda, nebo Bruntálská kyselka. O pramen se začal zajímat bruntálský místodržitel baron von Riedheim, který nechal pramen vyčistit a

postavit kolem něj zídku z kamene. Na žádost velmistra řádu Německých rytířů, provedl profesor von Welle rozbor pramene a bylo zjištěno, že obsahuje minerální látky. Pramen byl pojmenován Maxmiliánův pramen a v roce 1778, si zde jistý K. Riedel z Bruntálu, s pozitivním výsledkem, léčil bolesti nohou a k ohřevu minerální vody, ve které se koupal, používal železnou strusku z hutí v Hubertově. Ohřev vody struskou se používal i po vzniku lázní v roce 1785, kdy byl postaven první lázeňský dům ze dřeva, ve kterém se nacházely 2 vany, určené ke koupelím. Svě jméno získalo místo podle velmistra řádu Karla Ludvíka v roce 1803 a ve stejném roce došlo k postavení zděného lázeňského domu, do kterého byla přiváděna již ohřátá voda dřevěným potrubím. V 19. století byla postavena řada dalších lázeňských objektů, a jelikož rozšíření se podepsalo na zvýšené spotřebě vody – byly vybudovány další zdroje – prameny Karlův, Antonínův a Bezejmenný. Až do první světové války, která podstatně omezila návštěvnost, probíhala stavba nových léčebných pavilonů. V meziválečném období, v roce 1920 se zde léčilo až 1 000 lidí. Po obsazení Sudet Německem v roce 1938 byl vyvlastněn majetek řádu a během války byly lázně zabrány wehrmachtem. Po válce, v roce 1948 byly lázně znárodněny a patřily státu. Státními lázněmi jsou dodnes [16].

4.1.2 Balíčky služeb

Lázně Karlova Studánka nabízejí celkem 16 balíčků služeb, ubytování je poskytováno v lázeňském domě Bezruč, nebo v lázeňské vile Vlasta. Ceny se pohybují od 1 750 korun za osobu až po 12 350 korun za osobu. V ceně je zahrnuto internetové připojení, parkoviště stojí 50 korun za den a domácí zvířata jsou zakázána.

Balíček Prodělal/a jsem onkologickou léčbu:

Balíček v ceně 12 350 Kč za osobu, který je určen pro osoby s onkologickým onemocněním. Pobyt trvá 9 nocí s plnou penzí. Individuální léčebně - rehabilitační plán zahrnuje léčebný tělocvik, Nordic Walking, lymfoven, případně lymfotejp, hydroterapii v bazénu, uhličitou koupel, magnetoterapii, hydrogalvanii a pitnou kúru. Balíček rovněž zahrnuje vstupní pohovor s lékařem, který podle zdravotního stavu pacienta určí složení a počet procedur.

Balíček Mám nemocné srdce, vysoký krevní tlak a cévní problémy:

Balíček je určený pro osoby s kardiovaskulárními problémy. Balíček v ceně 11 450 korun za osobu zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Individuální léčebně – rehabilitační plán zahrnuje individuální a skupinový léčebný tělocvik, klasickou masáž, hydroterapii v bazénu, celkové a končetinové koupele, Nordic Walking a pitnou kúru. Složení a počet procedur určí lékař podle zdravotního stavu pacienta po vstupním pohovoru.

Balíček Trápí mě astma, alergie, potíže s dýcháním:

Balíček v ceně 11 400 korun za osobu je určen pro osoby, které trpí plicními potížemi a alergiemi. Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Individuální léčebně – rehabilitační

plán zahrnuje individuální a skupinový léčebný tělocvik, inhalaci, solnou jeskyni, klasickou masáž, Nordic Walking, hydroterapii v bazénu, celkové a končetinové koupele, elektroléčbu a pitnou kúru. Složení a počet procedur určí lékař podle zdravotního stavu pacienta po vstupním pohovoru.

Balíček Pohybový aparát:

Balíček v ceně 11 300 korun za osobu je určen pro osoby, které trápí bolesti zad. Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Tento balíček by měl jak zmírňovat bolesti zad, tak také naučit techniku jak se správně starat o tělo, aby se zmírňovala zátěž na záda. Tato technika je nabízena pod názvem "škola zad". Individuální léčebně – rehabilitační plán zahrnuje individuální a skupinový léčebný tělocvik, skupinové cvičení, klasickou masáž, hydroterapii v bazénu, celotělové, šlapací a končetinové koupele, rašelinový zábal, elektroléčbu a pitnou kúru. Složení a počet procedur určí lékař podle zdravotního stavu pacienta po vstupním pohovoru.

Balíček Jsem diabetik:

Balíček v ceně 11 100 korun za osobu je určen pro osoby, které trpí cukrovkou. Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Individuální léčebně – rehabilitační plán zahrnuje individuální a skupinový léčebný tělocvik, Nordic Walking, klasickou masáž, hydroterapii v bazénu, celotělové, šlapací a končetinové koupele, solnou jeskyni, hydrogalvanii, magnetoterapii a pitnou kúru. Složení a počet procedur určí lékař podle zdravotního stavu pacienta po vstupním pohovoru. Léčba rovněž zahrnuje i výživové poradenství s nutriční terapeutkou.

Balíček Relax v každém věku:

Balíček v ceně 6 800 korun za osobu je určen pro osoby, které spíš než za léčbou jedou do lázní za odpočinkem a relaxací. Balíček zahrnuje pobyt na 6 nocí s plnou penzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x pobyt v solné jeskyni, 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut, 1x uhličitou koupel, 1x masáž s bylinným termoforem, 5x inhalaci a 1x zábal z minerálního bahna z jezera Saki na Krymu.

Balíček Pobyt pro zdraví:

Balíček v ceně 5 410 korun za osobu je určen pro prevenci a předcházení nemoci. Balíček zahrnuje pobyt na 6 nocí s polopenzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x pobyt v solné jeskyni, 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut, 1x uhličitou koupel, 1x klasickou masáž a 1x zábal z minerálního bahna z jezera Saki na Krymu.

Balíček Rekreační pobyt s EKO farmou v Karlovicích, 6 nocí:

Balíček v ceně 5 000 korun za osobu je určen pro rekreaci a odpočinek. Balíček zahrnuje pobyt na 6 nocí s polopenzí, 2x návštěvu farmy a 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut. Balíček také obsahuje jednu proceduru a to pobyt v solné jeskyni.

Balíček Druhý dech v horských lázních:

Balíček v ceně 4 550 korun za osobu je určen pro rekreaci a odpočinek. Balíček zahrnuje pobyt na 6 nocí s polopenzí. Procedury v balíčku jsou následující: 4x inhalace 1x pobyt v solné jeskyni.

Balíček 3denní aktivní NORDIC WALKING:

Balíček v ceně 2 690 za osobu je určen pro aktivní odpočinek při chůzi s holemi – tak zvaný nordic walking. Balíček zahrnuje pobyt na 2 noci s polopenzí, 1x karbonové hole na nordic walking, 1x školení a 1x vycházka s instruktorem. V ceně je rovněž 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut.

Balíček Zážitekový wellnes pro pár:

Balíček v ceně 2 550 korun za osobu je určen pro romantické strávení času pro pár. Balíček zahrnuje pobyt na 2 noci s polopenzí, společnou soukromou výřivku se sektem a ovocem, 1x vstup do bazénového komplexu na 80 minut a lázeňské oplatky. Balíček také obsahuje čokoládovou proceduru.

Balíček Rekreační pobyt 2018:

Balíček v ceně 2 160 korun za osobu zahrnuje v základní podobě pobyt na 3 noci s polopenzí s možností dokoupit plnou penzi za 140 korun na den, libovolně upravit počet nocí a s výběrem procedur.

Balíček Z lázní na Praděd a zpět:

Balíček v ceně 2 140 korun za osobu je určen pro odpočinek spojený s turistikou. Balíček zahrnuje pobyt na 2 noci s polopenzí, mapu Jeseníků, vstup na rozhlednu na Pradědu, 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut a také jednu proceduru a to 1x zábal z minerálního bahna z jezera Saki na Krymu.

Balíček Rekreační pobyt s EKO farmou v Karlovicích, 2 noci:

Balíček v ceně 1 750 korun za osobu je určen pro rekreaci a odpočinek. Balíček zahrnuje pobyt na 2 noci s polopenzí, 1x návštěvu farmy a 1x vstup do bazénového komplexu na 80 minut.

Balíček Leden na lyžích na 2 noci:

Balíček s cenou na vyžádání pro relaxaci a aktivní odpočinek na lyžích. Balíček zahrnuje pobyt na 2 noci s polopenzí, 1x vstup do bazénového komplexu na 80 minut a 1x SKI pas na 2 dny do lyžařského areálu Kopřivná.

Balíček Leden na lyžích na 6 nocí:

Balíček s cenou na vyžádání pro relaxaci a aktivní odpočinek na lyžích. Balíček zahrnuje pobyt na 6 nocí s polopenzí, 2x vstup do bazénového komplexu na 80 minut a 1x SKI pas na 2 dny do lyžařského areálu Kopřivná.

4.1.3 Prameny Karlovy Studánky

V Karlově Studánce vyvěrá železitá kyselka, která se společně s horským prostředím užívá k léčbě nemocí dýchacích cest, krevních chorob a nemocí z povolání. Místní minerální vody hydrogenuhličitého – vápenatého typu s vyšším obsahem kyseliny křemičité, jsou spojeny s výrony oxidu uhličitého a ve vazbě na doznívající vulkanismus sopečné oblasti Bruntálska. Oxid uhličitý, který vystupuje z tektonických poruch Bělského lomu, sytí puklinovou vodu, zvyšuje její rozpouštěcí schopnost a způsobuje mineralizaci vody. Jelikož původní vývěry minerální vody byly zachytávány na rašeliništích, tak rašelina na povrchu omezuje volné odvětrávání oxidu uhličitého a tím umocňuje nasycování minerální vody oxidem uhličitým. Do roku 1966 byly využívány prameny přírodních povrchových vývěrů, které byly zachycovány z vykopaných studní, hluboké 10 až 20 metrů. Tyto prameny byly následující: Maxmilián (objeven 1780), Karlův pramen (objeven 1802), Antonínův pramen (objeven 1812), Vilémův pramen (objeven 1862), Bezejmenný pramen (objeven 1928), Trubačův pramen (objeven 1929) a Norbertův pramen (objeven 1932). V 50. a 60. letech 20. století byly provedeny vrty až do hloubky 200 metrů. Z této doby jsou dosud využívány vrty S2A, kde vyvěrá pramen Petr, který využívá vodu z hloubky 126 metrů a vrt S7, kde vyvěrá pramen Vladimír, který využívá vodu z hloubky 118 metrů. Vodu z Vilémova pramene je možno stočit v Pitném pavilonu [17].

4.1.4 SWOT analýza Karlovy Studánky

Silné stránky – čisté životní prostředí – naměřen nejčistší vzduch v České republice, zasazení v horském a lesním prostředí – možnost využití horské i lesní klimatoterapie, možnost letních i zimních sportovních aktivit – v létě možnost pěší a cykloturistiky, v zimě možnost využít lyžařské sjezdovky a běžkařské trasy, dobrá pozice nedaleko Pradědu – Praděd jako nejvyšší hora Moravy je vyhledávaným místem účastníků cestovního ruchu, ochotný personál lázní, spolupráce s okolními subjekty – spolupráce s lyžařským střediskem a s rozhlednou na Pradědu, všechny objekty napojeny na vodovod a kanalizaci, obec není zadlužena

Slabé stránky – špatný stav cest – především v zimním období je oblast těžce přístupná automobilem, v blízkosti není železnice, vyšší počet lidí během Vánoc a oslav nového roku –

zvýšený hluk v tomto období, menší známost lázní mezi veřejností oproti největším lázním v západních Čechách, hluk v hotelových pokojích způsobený přítomností silnice nedaleko hotelu, celkem intenzivní automobilový provoz, nedostatečný počet fénů v bazénech – lidé často musí čekat na uvolnění fěnu, nedostatečný počet pracovních příležitostí, vedení lázní a vedení obce nespolupracuje – majetkové spory mezi lázněmi a obcí, kdy lázně vlastní pro ně nepotřebné pozemky a omezují tak obci možnosti výstavby, nedostatečné možnosti parkování

Příležitosti – zlepšení a modernizace infrastruktury při zachování charakteristického rázu Karlovy Studánky – lepší dostupnost v zimním období, možnost dalšího rozšíření spolupráce s okolními subjekty – možnost spolupráce s autobusy, které jezdí z nedalekého parkoviště Hvězda k Pradědu, možnost spolupráce s parkovištěm samotným a možnost spolupráce s poskytovatelem koloběžek na Pradědu, dotace Evropské unie do obnovy Jeseníků – do roku 2023 plánuje Evropská unie poslat 23 milionů korun na obnovu horských trávníků, sázení stromů a informování návštěvníků, vybudování obchvatu kolem obce – možnost snížení počtu automobilů projíždějících obcí, léčba čínských dětí v Karlově Studánce – možnost spolupráce s čínskými subjekty a přísun investic z Číny, možnost správy CHKO bojovat proti sběračům borůvek formou osvěty

Hrozby – znečišťování prostředí návštěvníky – sběrači borůvek především z Polska ničí borůvčí a zanechávají nepořádek, nepřízeň počasí – především v zimě v případě většího sněžení snížení počtu klientů, odliv mladého obyvatelstva – mladí lidé z Karlovy Studánky se přesunují za prací do větších měst, nedostatečný rozpočet obce, odprodej nepotřebného státního majetku, snižování počtu dětí a s tím spojené ohrožení existence mateřské a základní školy

4.1.5 Novodobé trendy lázní Karlova Studánka

Jedním z trendů v Karlově Studánce je konání festivalů, konkrétně festivalu hudby, který se koná vždy na konci léta, koncem srpna, nebo začátkem září po dobu jednoho týdne. Festival organizuje mezzosopranistka Eva Garajová a vedení lázní. Hudební vystoupení v tamní hudební hale, kde vystupují jak tuzemští, tak zahraniční skladatelé klasicistní a současné vážné hudby. Cílem festivalu je obnovit tradici spojení festivalů s lázněmi, a ačkoliv je hlavním bodem hudba, tak dalším cílem festivalu je propagace tamní umělecké tvorby, jako je například dřevořezbářství a založení galerie určené k výstavám. Dalším z cílů festivalu je obnova duchovního dědictví a obnova společenských a občanských tradic, které by harmonizovaly vztah obyvatel a návštěvníků lázní.

Lázně Karlova Studánka rovněž nabízejí konání kongresů, plesů nebo reprezentačních akcí, nicméně jen mimo lázeňskou sezónu od dubna do října.

Od roku 2015 v nově otevřeném wellness centru nabízí Karlova Studánka kromě pивních koupelí i masáže – například ajurvédské, medové nebo čokoládové.

4.2 Analýza Lázní Bohdaneč

Lázně Bohdaneč se nachází v Pardubickém kraji, v okrese Pardubice a leží zhruba 10 kilometrů od Pardubic. Rozloha Lázní Bohdaneč je 21,69 km² a jejich nadmořská výška je 218 metrů nad mořem. Lázně se zabývají léčbou pohybového aparátu, předoperačních i pooperačních stavů. Většinovým vlastníkem je společnost Médeia Bohemia. Počet obyvatel města je 3 500 lidí. Raritou mezi českými lázněmi je to, že všechny budovy určené k léčbě, zábavě, stravování a ubytování hostů jsou spojeny jednou temperovanou kolonádou dlouhou takřka 500 metrů. Počet pacientů za rok 2015 byl zhruba 11 000, z toho 80% pojištěnců a zhruba 20% samoplátců.

4.2.1 Historie Lázní Bohdaneč

Historie lázeňství v Bohdanči se začala psát v 90. letech 19. století, kdy Jan Veselý nechal ve Vídni analyzovat slatinu z luk nedaleko od Bohdanče, na které hospodařil jeho otec. O léčivých účincích slatiny věděl díky zkušenostem z Konstantinových a Mariánských Lázní, Karlových varů a z lázní v Třeboni a v Bělohradě. Výzkumy ukázaly, že místní slatina byla velice kvalitní a tak v roce 1893 Jan Veselý kupuje bývalý lihovar, který přeměňuje na budovu určenou k lázeňství a koupí dalších budov lázně rozšiřuje. Samotný lázeňský provoz byl zahájen v roce 1897. V roce 1901 koupil Jan Veselý autobus značky Laurin a Klement, který sloužil k dopravě návštěvníků lázní z Pardubic. V roce 1908 Ředitelství pošt a telegramů Pardubice zakoupilo čtyři omnibusy a jeden poštovní přívěs a tak byla zahájena přeprava osob a pošty z Pardubic do Bohdanče a Holic. Tato autobusová linka byla první na celém českém území. Kvůli problémům se splácením úroků a také díky lidské závisti Jan Veselý skončily lázně v roce 1906 v dražbě a odkoupila je Občanská záložna z Bohdanče, nicméně krátce poté lázně koupilo město, které společně s tím koupilo i další okolní budovy kvůli možnosti rozšiřování lázní. V roce 1913 byl otevřen lázeňský pavilon se slatinnými koupelemi a s moderně vybavenými pokoji pro hosty. Tento pavilon nesl název Gočár po svém projektantovi a byl prvním objektem lázní postaveným jen pro lázeňské využití. V roce 1914 byl vyřešen nedostatek vody vybudováním artéského vrtu, dále v roce 1926 bylo vybudováno další patro s pokoji v pavilonu Gočár a v roce 1930 byl otevřen Jubilejní pavilon. Stavba dalšího pavilonu, Librova paláce, ve kterém byly pouze léčebné provozy (například slatinné a uhličitě koupele), začala v roce 1937, nicméně kvůli 2. světové válce byla stavba dokončena až v roce 1947. 2. světová válka rovněž přerušila léčbu v lázních, lázně byly obsazeny Němci a na jejich místě byla vybudována nemocnice a také zde byla ubytována německá mládež. V letech po válce lázně několikrát měnily svůj název a vlastníka, do roku 1948 podléhaly lázně Ministerstvu průmyslu, do roku 1953 Ústřední národní pojišťovně, do roku 1957 Revolučnímu odborovému hnutí a poté Československému státu jako státní lázně. I přes tyto časté změny docházelo k rozšiřování a modernizaci lázní [18].

4.2.2 Balíčky služeb

Lázně Bohdaneč nabízejí celkem 11 balíčků služeb, ubytování je poskytováno v lázeňském pavilonu Velký plus. Ceny se pohybují od 3 300 korun za osobu až po 21 578

korun za osobu, připojení na internet není dostupné, parkoviště je nehlídané a domácí zvířata nejsou povolena.

Balíček Chronická a degenerativní onemocnění pohybového aparátu – artróza kyčle a kolena – 15 dní

Balíček v ceně 21 578 korun za osobu je určen pro osoby trpící bolestmi kloubů, způsobené nemocemi postihující nosné klouby. Balíček zahrnuje pobyt na 14 nocí s plnou penzí. Složení léčebného programu určí lékař po vstupním vyšetření. Lékař hodnotí výsledky na výstupním vyšetření. Procedury v balíčku jsou následující: 6x skupinová rehabilitace v bazénu, 8x skupinová rehabilitace (velká skupina), 2x individuální rehabilitace (měkké a mobilizační techniky), 2x fit posilovna pod dohledem fyzioterapeuta, 4x slatinný zábal v zábalové vaně, 4x částečná klasická masáž, 5x elektroléčba, 5x fyzikální terapie (teploobklady, plynové injekce, parafín).

Balíček Chronická a degenerativní onemocnění pohybového aparátu – artróza kyčle a kolena – 10 dní

Balíček v ceně 15 242 korun za osobu je určen pro osoby trpící bolestmi kloubů, způsobené nemocemi postihující nosné klouby. Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Složení léčebného programu určí lékař po vstupním vyšetření. Lékař hodnotí výsledky na výstupním vyšetření. Procedury v balíčku jsou následující: 3x skupinová rehabilitace v bazénu, 3x skupinová, 3x skupinová rehabilitace (velká skupina), 2x individuální rehabilitace (měkké a mobilizační techniky), 2x fit posilovna pod dohledem fyzioterapeuta, 4x slatinný zábal v zábalové vaně, 3x částečná klasická masáž, 5x elektroléčba.

Balíček Stavby po operacích totální endoprotézy a poúrazové stavby

Balíček v ceně 14 742 korun za osobu je určen pro osoby, které potřebují poúrazové rehabilitace a rehabilitace po operaci kyčelního kloubu. Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Složení léčebného programu určí lékař po vstupním vyšetření. Lékař hodnotí výsledky na výstupním vyšetření. Procedury v balíčku jsou následující: 2x koupel s bylinnými přísadami, 2x wellnes koupel s nepěňivým extraktem, 4x skupinová rehabilitace v bazénu, 2x skupinová rehabilitace (malá skupina), 3x individuální rehabilitace (měkké a mobilizační techniky), 2x fit posilovna pod dohledem fyzioterapeuta, 3x částečná klasická masáž, 5x fyzikální terapie (teploobklady, plynové injekce, parafín).

Balíček Kořenové a vertebrogenní syndromy, stavby po poraněních a operacích centrálního a periferního nervstva

Balíček v ceně 14 562 korun za osobu je určen pro osoby, které trpí bolestmi zad a periferních nervů. Tento balíček by měl jak zmírňovat bolesti zad, tak také naučit techniku jak se správně starat o tělo, aby se zmírňovala zátěž na záda. Tato technika je nabízena pod názvem "škola

zad". Balíček zahrnuje pobyt na 9 nocí s plnou penzí. Složení léčebného programu určí lékař po vstupním vyšetření. Lékař hodnotí výsledky na výstupním vyšetření. Procedury v balíčku jsou následující: 3x skupinová rehabilitace v bazénu, 2x skupinová rehabilitace (malá skupina), 2x individuální rehabilitace (cvičení), 3x slatinový zábal v zábalové vaně, 3x klasická částečná masáž, 6x fyzikální terapie (teploobklady, plynové injekce, parafin).

Balíček Týden pro štíhlou linii

Balíček v ceně 11 219 korun za osobu je určen pro osoby, které chtějí zhubnout díky kombinaci zdravé stravy, aktivního pohybu a léčivých procedur. Balíček zahrnuje pobyt na 7 nocí s plnou penzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x wellness přísadová koupel s bylinným olejem + suchý zábal, 1x částečná klasická masáž, 3x fit posilovna pod dohledem fyzioterapeuta, 4x rehabilitační plavání v bazénu, 1x Nordic Walking, 2x skupinová rehabilitace (velká skupina), 1x aqua aerobic, 1x aromatický zábal s mořskou řasou, 1x skupinová rehabilitace v bazénu. Balíček rovněž zahrnuje vstupní a výstupní lékařské vyšetření a vstupní a výstupní konzultace s nutričním terapeutem společně s měřením přístrojem TANITA.

Balíček Léčebná lázeňská péče na 8 dní

Balíček v ceně 11 018 korun za osobu je určen pro osoby, které vyžadují léčbu zad, pohybového ústrojí nebo, které trpí revmatem. Balíček zahrnuje pobyt na 7 nocí s plnou penzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x wellness přísadová koupel s bylinnou solí + suchý zábal, 1x vířivá koupel + suchý zábal, 2x klasická částečná masáž, 2x individuální rehabilitace, 2x skupinová rehabilitace (velká skupina), 2x skupinové cvičení v bazénu, 4x elektroléčba. Balíček rovněž zahrnuje vstupní lékařské vyšetření.

Balíček Bohdanečská rekondiční kúra

Balíček v ceně 10 908 korun za osobu je určen pro osoby s momentálními i dlouhodobými problémy pohybového aparátu a osoby po ortopedických operacích a po operacích páteře. Balíček zahrnuje ubytování na 7 nocí s plnou penzí. Složení léčebného programu určí lékař po vstupním vyšetření. Procedury v balíčku jsou následující: 1x perličková nebo vířivá koupel + suchý zábal, 1x suchá uhličitá koupel, 1x klasická masáž celková, 1x individuální rehabilitace, 1x slatinový zábal v zábalové vaně, 2x skupinové rehabilitace v bazénu, 2x plavání v bazénu - rehabilitační plavání, 1x Nordic walking.

Balíček Aktivní senior

Balíček v ceně 9 338 korun za osobu je sestavený tak, aby i senioři mohli plně využít nabídku lázní a zregenerovat organismus. Balíček zahrnuje ubytování na 7 nocí s plnou penzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x wellness přísadová koupel s bylinným olejem + suchý zábal, 1x klasická částečná masáž, 1x rašelinový obklad, 1x suchá uhličitá koupel, 1x návštěva solné jeskyně, 2x volné rehabilitační plavání. Balíček rovněž zahrnuje vstupní

prohlídku, balíček rovněž zahrnuje vstupní lékařskou prohlídku, po které lékař určí přesné složení léčebného programu.

Balíček Dokonalé potěšení na 5 dní

Balíček v ceně 6 550 korun za osobu je určen k relaxaci a regeneraci. Balíček zahrnuje ubytování na 4 noci s polopenzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x masáž lávovými kameny nebo částečná aromamasáž, 2x wellness přísadová koupel s bylinnou solí nebo s bylinným olejem + suchý zábal, 1x avokádový zábal, 1x částečná klasická masáž, 1x finská sauna a parní kabina nebo whirlpool, 3x hodina plavání v bazénu.

Balíček Wellness rozmazlování na 4 dny

Balíček v ceně 4 630 korun za osobu je určen pro relaxaci a odpočinek. Balíček zahrnuje ubytování na 3 noci s polopenzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x wellness přísadová koupel s bylinným olejem nebo nepěnivým extraktem + suchý zábal, 1x celková klasická masáž, 1x návštěva solné jeskyně, 1x finská sauna a parní kabina nebo whirlpool, 2x hodina plavání v bazénu.

Balíček Lázně na zkoušku na 3 dny

Balíček v ceně 3 300 korun za osobu je odpočinek a dodání energie během krátkodobého pobytu. Balíček zahrnuje ubytování na 2 noci s polopenzí. Procedury v balíčku jsou následující: 1x wellness přísadová koupel s bylinnou solí nebo s bylinným olejem + suchý zábal, 1x částečná klasická masáž, 1x návštěva solné jeskyně, 1x finská a parní sauna, 1x whirlpool, 1x hodina plavání v bazénu.

4.2.3 Prameny Lázní Bohdaneč

V lázních Bohdaneč se kromě slatiny používá k léčbě minerální voda. Zdejší minerální voda je alkalická kyselka, hydrogenuhličitanu – sodného typu s vyšším obsahem sodíku. Mezi lety 1913 – 1914 byl vyhlouben artéský vrt hluboký 347,5 metrů, kterým přitékala mineralizovaná voda teplá 21°C. Tento vrt byl pojmenován Panenka. V 70. letech 20. století bylo přistoupeno k vyhloubení dalšího vrtu – vrtu HV – 1 Nová Panenka. Vyhloubením dalšího vrtu byl vyřešen problém se spotřebou vody v lázních. Místní minerální voda vyniká zvýšeným obsahem mineralizace, ale především vyšším obsahem fluoridových prvků, které se ve vodách vyskytují vzácně [19].

4.2.4 SWOT analýza Lázní Bohdaneč

Silné stránky – výhodná poloha nedaleko krajských měst Pardubice a Hradec Králové, rostoucí počet obyvatel, propojení s krajskými městy a spádovými obcemi pomocí městské hromadné dopravy, individuální automobilové dopravy a cyklostezkami, existence atraktivit cestovního ruchu – lázně, rybníky, Opatovický kanál, Lázně Bohdaneč jsou jedinými lázněmi

v Pardubickém kraji, město je zcela plynofikováno – nižší úroveň oxidu uhličitého, konání akcí v Pardubicích s velkým množstvím účastníků cestovního ruchu – letecký den, dostihy Velká pardubická

Slabé stránky – vysoká cena nových bytů – méně dostupné pro mladé rodiny, nevyužívané zastavěné oblasti v centru měst, neexistuje spojení městské hromadné dopravy s okrajovými částmi města, nedostatečné možnosti parkování pro potřeby lázní, nákladní doprava příliš zatěžuje místní komunikace, menší zájem rodičů o místní základní školu, okolní zemědělská plocha není atraktivní pro účastníky cestovního ruchu, špatný stav lázeňského parku

Příležitosti – možnost většího zájmu o agroturistiku a tím zvýšená návštěvnost oblasti, revitalizace městské části Ráj za pomoci dotací Evropské unie, obnovení místní rybníkařské tradice, rozšíření městské hromadné dopravy, dokončení dálnice D11 – lepší spojení oblasti s Prahou, výstavba městského obchvatu – možnost snížit množství automobilů projíždějících městem, posilování významu letiště v Pardubicích, těžba štěrkopísku by mohla zlepšit městskou finanční situaci a vytěžené části by mohly mít rekreační využití

Hrozby – těžba štěrkopísku – možnost znečištění přírodních zdrojů jako například minerálka a městem by projíždělo větší množství nákladních aut, možnost vzniku konkurenčních lázní, nedostatečné financování a pomalá výstavba dopravních staveb, kvůli propustnému podloží hrozí znečištění podzemních vod, hrozba ekologické havárie z průmyslové zóny v Pardubicích, nevyužívání brownfieldů, narůstající konkurence okolních regionů v oblasti cestovního ruchu

4.2.5 Novodobé trendy Lázní Bohdaneč

Jedním ze současných trendů lázeňství je MedicalSpa a léčba těla i duše a v Lázních Bohdaneč v roce 2016 otevřeli ojedinělý koncept Medical Wellness Clinic, který v sobě propojuje západní a východní léčebné metody a nabízí léčbu těla i duše. Medical Wellness Clinic se zaměřuje především na léčbu dlouhodobých zdravotních problémů, kombinuje tradiční léčebné procedury s wellness prvky a alternativními formami medicíny. Klient léčbu může absolvovat v rámci svého lázeňského pobytu nebo docházet na terapii ambulantně. Výhody čínské medicíny spočívají v tom, že na rozdíl od západní medicíny, že zvládá léčit stavy onkologických pacientů, jako je například zvracení, nechutenství a bolest, což přiznává i ředitel fakultní nemocnice v Hradci Králové Roman Prymula.

Dalším trendem je pořádání kulturních akcí v lázních. Lázně Bohdaneč nabízejí bohatý kulturní program přes celý rok, nicméně vrchol kulturních akcí probíhá v létě a například v létě 2016 Lázně Bohdaneč nabízely hudební vystoupení pod širým nebem i hudební a taneční večery v interiérech. Celé léto také probíhaly ochutnávky sezónních gastronomických specialit, které končily 10. září, kdy se konalo Lázeňské vinobraní s ochutnávkami českých a moravských vín. Přes léto se také konaly výstavy kraje a řemeslných výrobků, ke kterým hrála cimbálová hudba. Letošní kulturní akce se budou nést v duchu stého výročí vzniku Československé republiky.

Lázně Bohdaneč rovněž nabízí konání kongresů, workshopů nebo seminářů, které je možno uskutečnit v kulturním sále, saloncích nebo v zasedací místnosti. Občerstvení je nabízeno v podobě coffee breaků a rautů. V lázních se například již sedmkrát konal rehabilitační kongres lékařů a fyzioterapeutů.

Novodobým trendem lázeňství je orientace na samoplátce, nicméně Lázně Bohdaneč směřují opačným směrem a orientují se na pojištěnce, v roce 2014 bylo ze všech klientů 84% právě pojištěnců a lázně se na samoplátce snaží orientovat ještě více, tlumí i obchodní aktivity, které se týkají samoplátců.

Dalším trendem je zkracování délky pobytů a návštěvy mladších klientů. U samoplátců se doba pobytu v Lázních Bohdaneč prodlužuje, kdy dříve prodloužené víkendové pobyty nahradily pobyty týdenní. U pojištěnců délka pobytů zůstává neměnná, většinou tři nebo čtyři týdny podle indikace.

Lázně Bohdaneč sledují opačný trend než je běžné a nabízí balíček vytvořený pro seniory a nenabízí žádný romantický pobyt pro mladé. Například Karlova Studánka nabízí romantický balíček pro dva, ale žádný balíček speciálně vytvořený pro seniory.

Posledními novodobými trendy v Lázních Bohdaneč je používání baněk při masážích a tato metoda je oživením starověké masážní metody a Lázně Bohdaneč rovněž nabízejí aromaterapii.

5 NÁVRHOVÁ ČÁST

5.1 Návrhy pro lázně Karlova Studánka

Výzkum zaměřený na novodobé trendy v lázních Karlova Studánka zjistil, že lázně postrádají bezbariérový přístup a nejbližší ubytování s bezbariérovým přístupem je 4 kilometry daleko v obcích Světlá Hora a Ludvíkov.

Stejně jako Lázně Bohdaneč nabízejí lázně v Karlově Studánce slevy na slevových portálech, ale žádné speciální slevy pro skupiny obyvatel. Takové slevy by mohly být poskytnuty pracovníkům z ostravského hutnického a hornického průmyslu, pro které by byl vhodný čistý vzduch v Karlově Studánce.

Ačkoliv jsou posledním trendem návštěvy náročnější klientely, tak lázně Karlova Studánka nenabízí žádný luxusnější balíček, nejdražší balíček v nabídce je za 12 000 korun (pro srovnání, nejdražší balíček v Lázních Bohdaneč je za 21 500 korun). Proto by bylo vhodné, aby lázně rozšířily svoji nabídku o dražší a luxusnější balíček služeb.

Výzkum pomocí analýzy SWOT zjistil, že problémem je relativně vysoký počet automobilů, které projíždějí obcí a v případě že se hotelový pokoj nachází nedaleko silnice,

způsobují i nepříjemný hluk a proto by bylo velice vhodné vybudování obchvatu kolem obce a tím snížit množství projíždějících automobilů.

Lázně již spolupracují s řadou subjektů v okolí, například s rozhlednou na Pradědu a lyžařským areálem, nicméně by se spolupráce mohla rozšířit ještě o spolupráci s poskytovatelem koloběžek na Pradědu, který koloběžky poskytuje k jízdě z Pradědu na parkoviště Hvězda, nicméně by trasa nově mohla být rozšířena až do samotné obce. Další spolupráce by mohla být se samotným parkovištěm, kdy by mohly být poskytována místa klientům lázní.

Několik lázeňských klientů si stěžovalo na nedostatek fénů v šatnách u bazénů, a proto by bylo vhodné jejich počet navýšit a také by lázně, které jsou ve vlastnictví státu, mohly uvolnit nepotřebné pozemky obci a umožnit tak rozšiřování. Příkladem takového nepotřebného pozemku je například okolí dětského hřiště a okolí mateřské školy.

5.2 Návrhy pro Lázně Bohdaneč

Výzkum zaměřený na novodobé trendy v Lázních Bohdaneč zjistil, že lázně nesledují některé trendy a za ten nejvýznamnější nedostatek se dá považovat absence bezbariérového přístupu. Nejbližší možnost ubytování v bezbariérovém zařízení je penzion Tillerova vila ve městě Lázně Bohdaneč a dále až v Pardubicích, nicméně žádné v lázních samotných.

Dalším z trendů, které by mohly lázně zavést, je lázeňská genetika, kdy by se lázně mohly zaměřit na neplodnost, kterou se snaží léčit čínská medicína, nicméně ačkoliv je čínská medicína v Lázních Bohdaneč provozována v rámci MedicalSpa, tak se zatím nezabývá léčením neplodnosti a tato léčba by se mohla stát jedním z témat zamýšleného rozšiřování a další spolupráce s čínskými lékaři.

Další možností je zavedení slev pro skupiny obyvatel. Ačkoliv lázně nabízejí určité slevy, například na slevových portálech, žádná sleva se netýká skupiny obyvatel a možností je zavedení speciální slevy pro pracovníky v chemickém průmyslu z Pardubic a těžebním průmyslu v Hradci Králové. Další možnosti pro poskytování slev by se otevřely po případné těžbě šterkopísku v Lázních Bohdaneč.

Trendem ve wellnes je také oživování ajurvédských masáží a jiných starověkých metod, ze kterých lázně zatím využívají pouze masáže baňkami, a bylo by vhodné rozšířit nabídku služeb o další starověké metody.

Dalším trendem je rovněž to, že lázně začíná více navštěvovat mladší klientela a proto by rozhodně nebylo špatné zaměřit se i na tuhle věkovou skupinu obyvatel a rozšířit nabídku balíčků služeb i o něco zaměřeného na mladší klientelu, neboť lázním v balíčcích chybí cokoliv zaměřeného na mladé lidi.

Výzkum pomocí analýzy SWOT zjistil, že pro lázně by bylo vhodné rozšíření místní infrastruktury, která by jak mohla ulevit dopravnímu zatížení, tak přilákat nové klienty díky postavení dálnice spojující region s Prahou a díky rozšíření nabídky destinací mezinárodního letiště Pardubice.

Lázním by také rozhodně pomohla rekonstrukce zanedbávaného lázeňského parku s rozšířením nabídky festivalových možností konaných v lázních.

ZÁVĚR

Sledování novodobých trendů a přizpůsobování se jim je pro lázně v České republice klíčovým prvkem jak udržet krok před konkurencí, neboť jelikož je většina lázní v soukromém vlastnictví, tak na lázně působí konkurenční tlak jak z ostatních lázeňských zařízení, tak také z aquaparků a nových wellness center. Vznik aquaparků a wellness center v posledních letech je také jedním z novodobých trendů v lázeňství a wellness, se kterými se lázně nikdy v minulosti nemuseli potýkat v konkurenčním prostředí.

V teoretické části byly vysvětleny pojmy jako hydroterapie, lázeňství a wellness a mnohé další a následně popsán vývoj lázeňství v historii.

Praktická část bakalářské práce se dělí na dvě části, na analytickou část a návrhovou část. V analytické části jsou charakterizovány lázně v Karlově Studánce a v Lázních Bohdaneč. Analýza byla provedena metodou SWOT a bylo provedeno zjišťování, kterak se lázně řídí a berou na vědomí trendy v lázeňství a wellness. V návrhové části pak byly doporučeny vylepšení a některé rady, které by vybraným lázeňským subjektům mohly být nápomocny, oběma subjektům by nejvíce pomohla výstavba obchvatu kolem dané obce, který by vyřešil množství automobilů projíždějících obcí, a v Karlově Studánce automobily projíždějící poblíž hotelových pokojů způsobovaly hluk.

Rovněž bylo zjištěno, že soukromé Lázně Bohdaneč jsou ovlivněny novodobými trendy daleko více než státní lázně Karlova Studánka.

Zpracování této práce bylo v konečném důsledku přínosem, neboť mohou v budoucnu posloužit jako podklad pro další práce, neboť jak práce ukázala, lázeňství v historii stále existovalo, ač procházelo značnými proměnami a v blízké budoucnosti budou lázně využívány těmi pacienty, pro které jsou lázně jediným možným prostředkem pro léčení jejich nemoci, či klienty, kteří lázně vyhledávají k jiným účelům než je léčba.

POUŽITÉ ZDROJE

1. Václavíková, Klára, Lázeňství, Karviná: 2013, ISBN: 978-80-7248-854-4
2. Lázeňský cestovní ruch [online]. [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: <http://slideplayer.cz/slide/2308804>
3. Budinská, Jitka, Kapitoly z dějin lázeňství, Teplice 2006, ISBN: 80-85321-43-2
4. Křížek, Vladimír, Obrazy z dějin lázeňství, Praha: 2002, ISBN: 80-7277-092-65.
5. History of Hot Tubs and Hydrotherapy [online]. [cit. 2017-12-3]. Dostupné z: <https://www.bullfrogspas.com/blog/history-of-hydrotherapy/>
6. Origin of spa [online]. [cit. 2017-12-7]. Dostupné z: <https://thermalsprings.wordpress.com/ancient-thermal-baths-and-spa/origin-of-spa/>
7. Římské lázně [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://crg.cz/sekce/historie/referaty/starovek/rim/lazne.htm>
8. Constantinopolis [online]. [cit. 2018-1-2]. Dostupné z: <http://www.antickysvet.cz/26079n-constantinopolis>
9. Maďarsko: Ve víru budapešťských lázní [online]. [cit. 2018-1-2]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/madarsko-ve-viru-budapestskych-lazni>
10. Gabrieli, Francesco, Křížové výpravy očima arabských kronikářů, Turín: 2007, ISBN: 978-80-257-0333-5
11. Fukala, Radek, Sen o odplatě, Praha, 2016, ISBN: 978-80-7557-013-0
12. Zeman, Lubomír a Zatloukal, Pavel, Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska, Praha 2014, ISBN: 978-80-87073-73-5
13. Mariánské lázně [online]. [cit. 2018-2-20]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/geografie/staty-a-mesta/marianske-lazne/r~ddc54a54b11c11e486b9002590604f2e/?redirected=1518874653>
14. A brief history of spa therapy [online]. [cit. 2018-2-23]. Dostupné z: <http://ard.bmj.com/content/61/3/273>
15. Eliášová, Darina a kolektiv, Kúpeľníctvo, Bratislava: 2003, ISBN: 8-225-1687-2
16. Karelková Magdalena, Kam za živou vodou, Brno 2016, ISBN: 978-80-264-1010-2
17. Prameny minerálních vod v Karlově Studánce [online]. [cit. 2018-3-26]. Dostupné z: <http://www.rymarovsko.cz/turisticke-zajimavosti/vodni-prameny/169-prameny-mineralnich-vod-v-karlovy-studance.html>
18. Broncová Dagmar, Kniha o městě Lázně Bohdaneč, Praha 1998, ISBN: 80-86098-05-2
19. Drahný Radek, Lázně Bohdaneč, Lázně Bohdaneč 2013, ISBN: 978-80-90374-7-1